सत्यमेव जयते

महाराष्ट्र शासन

कार्यक्रम अंदाजपत्रक

२०२६-२०२७

कृषी, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग

५

फलोत्पादन

शासकीय मुद्रणालय, कोल्हापूर
२०२६

कार्यक्रम अंदाजपत्रक
२०२६-२०२७

कृषी, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग

५

फलोत्पादन

कार्यक्रम अंदाजपत्रकाचा क्रमांक	कार्यक्रम अंदाजपत्रकाचे नाव
१	कृषी व पदुम विभाग (कृषी)
२	कृषी व पदुम विभाग (पशुसंवर्धन)
३	कृषी व पदुम विभाग (दुग्धव्यवसाय विकास)
४	कृषी व पदुम विभाग (मत्स्यव्यवसाय)
५	कृषी व पदुम विभाग (फलोत्पादन)

अनुक्रमणिका

		पृष्ठ क्र.
१.	प्रस्तावना	१
२.	भाजीपाला, रोपमळे, फळरोपमळे व स्थानिक उद्याने योजना (राज्यस्तर)...	२
३.	सिट्रस इस्टेट (२४०१बी०२५) (कार्यक्रम) (राज्य स्तर/१०० टक्के राज्य योजना)	३
४.	भाऊसाहेब फुंडकर फळबाग लागवड योजना	४
५.	फलोत्पादन पिकांवरील कीड रोग सर्वेक्षण सल्ला व योजना व्यवस्थापन (हॉर्टसॅप्र)	५
६.	मा. बाळासाहेब ठाकरे हरिद्रा (हळद) संशोधन आणि प्रशिक्षण केंद्र	६
७.	प्रधानमंत्री राष्ट्रीय कृषी विकास योजना--प्रती थेंब अधिक पीक (सूक्ष्म सिंचन योजना)	७
८.	मुख्यमंत्री शाश्वत कृषी सिंचन योजना	८
९.	अटल भूजल योजना	८
१०.	एकात्मिक फलोत्पादन विकास अभियान अंतर्गत राष्ट्रीय फलोत्पादन अभियान	९
११.	एकात्मिक फलोत्पादन विकास अभियानांतर्गत गुणवत्ता केंद्राची स्थापना	११
१२.	इंडो-डच प्रकल्पांतर्गत स्थापन करण्यात आलेल्या प्रकल्पाची प्रगती	१२
१३.	एकात्मिक फलोत्पादन विकास अभियान २०२५-२६ मधील कार्यक्रम	१२
१४.	एकात्मिक फलोत्पादन विकास अभियान सन २०२६-२७ घटकनिहाय प्रस्तावित कार्यक्रम	१३
१५.	राष्ट्रीय मधुमक्षिका पालन व मध अभियान सन २०२६-२७	३५
१६.	वित्तीय तक्ते	३७

१. प्रस्तावना--

या प्रकाशनात कृषी विभागामार्फत राबविल्या जाणाऱ्या फलोत्पादन विभागाचे कार्यक्रम अंदाजपत्रक प्रस्तुत करण्यात येत आहे. या अंदाजपत्रकात फलोत्पादन विभागामार्फत राबविण्यात आलेल्या व येत असलेल्या योजनांबाबतचा संक्षिप्त तपशील देण्यात आलेला आहे. तसेच सन २०२३-२४ साठी प्रस्तावित तरतुदी व त्याचे स्पष्टीकरण देण्यात आले आहे.

महाराष्ट्र हे कृषी व औद्योगिक उत्पादनाद्वारे देशाच्या आर्थिक उत्पन्नात भरीव वाढ करणारे प्रगतशील राज्य आहे. महाराष्ट्रातील भौगोलिक परिस्थिती, जमिनीची प्रत आणि हवामानातील विविधता यामुळे राज्यात पीक लागवडीस मोठा वाव आहे. तथापि सिंचन सुविधेवरील मर्यादा, (१७.५७ टक्के) दुष्काळ अवर्षण प्रवण क्षेत्र यासारख्या अनेक कारणामुळे पारंपरिक पीकपद्धती फार किफायतशीर राहिलेली नाही. या सर्व बाबींचा विचार करून राज्याने सन १९९०-९१ पासून रोजगार हमी योजनेशी निगडीत फलोत्पादन विकास कार्यक्रम राबविण्यास सुरुवात केली. फलोत्पादन विकासाच्या दृष्टीने राज्यात सन २०१८-१९ पासून भाऊसाहेब फुंडकर फळबाग लागवड योजना नव्याने सुरु करण्यात आली आहे. महाराष्ट्रामध्ये नऊ कृषी हवामान विभाग आहेत. तसेच वेगवेगळी कृषी हवामानविषयक विविधता आहे. या विविधतेचा व कृषी हवामानाचा विचार करता महाराष्ट्रात विविध फळपिके येऊ शकतात. फलोत्पादनाच्या दृष्टीकोनातून महाराष्ट्र सहा विभागात विभागला जाऊ शकतो. त्यामध्ये कोकण विभाग हा महत्त्वाचा विभाग आहे. कोकण किनारपट्टीमध्ये आंबा, काजू, नारळ, सुपारी, मसाल्याची पिके चांगल्या रितीने येतात. हा विभाग फलोत्पादनासाठी अत्यंत उपयुक्त असल्यामुळे क्षेत्रवाढीवर तसेच इतर सुविधा निर्माण करण्यावर या विभागात भर देण्यात येत आहे. राज्यातील खानदेश हा भाग केळीसाठी प्रसिध्द आहे. या विभागातून देशातील विविध भागात मुख्यत: उत्तर भारतात केळीचा पुरवठा होतो. विदर्भात नागपूर, अमरावती भाग संत्र्यासाठी प्रसिद्ध आहे. नागपूर संत्र्याने बाजारात सध्या स्वत:चे असे नाव निर्माण केले आहे. राज्यातील मध्य व दक्षिण पूर्व कोरडवाहू भाग डाळिंब व मोसंबीसाठी प्रसिद्ध आहे. तसेच सांगली, पुणे, नाशिक, उस्मानाबाद, लातूर, सोलापूर या जिल्ह्यामध्ये मोठ्या प्रमाणावर द्राक्ष व डाळिंब पिकविले जातात. द्राक्षामध्ये राज्याची देशांतर्गत बाजारपेठेत तसेच विदेशी बाजारपेठेत निर्यातीमध्ये चांगली वाढ आहे.

फळे, फुले, भाजीपाला पिके, मसाल्याची पिके, या उद्यानविद्या पिकाची उत्पादकता तसेच त्यापासून मिळणारा मोबदला अधिक असल्याने मागील दशकापासून या पिकाच्या लागवडीस विशेष प्रोत्साहन देण्यात येत आहे. यामुळे रोजगार निर्मिती व उत्पादनावर आधारित जोडधंदे यांना चालना मिळणार आहे. राज्यांतील उद्यानविद्या पिकाखालील क्षेत्रांचा अंदाज खालीलप्रमाणे आहे.

(अंतिम अंदाजित २०२४-२५)

पीक	लागवडी खालील क्षेत्र (लाख हेक्टर)	उत्पादनक्षम क्षेत्र (लाख हेक्टर)	अंतिम उत्पादन (लाख मे.टन)
फळे	८.९६	८.९६	१६८.५४
भाजीपाला	१२.५५	१२.५५	१४९.८२
मसाला	१.३०	१.३०	१७.३३
फुले	०.१३	०.१३	०.७१

राज्यात ८.३१ लाखाहून अधिक क्षेत्र रोजगार हमी योजनेशी निगडीत फळबाग लागवड कार्यक्रम अंतर्गत विविध फळपिकांच्या लागवडीखाली आले आहे. फळाचे एकूण उत्पादन सुमारे १५२.५५ लाख मे. टन आहे. फळपिकाखालील क्षेत्रात भरीव वाढ झाल्याने राज्याला कृषी निर्यात प्रक्षेत्र (ॲग्रो एक्सपोर्ट झोन) मंजूर झालेले आहेत. यामध्ये आंबा, द्राक्ष, डाळिंब, केळी यांचा समावेश आहे.ङ

राज्यात सूक्ष्म सिंचन पद्धतीचा वापर मोठ्या प्रमाणावर होत असून सुमारे १८.३६ लाख हेक्टर क्षेत्र सूक्ष्म सिंचनाखाली आहे. हे देशातील सर्वात अधिक क्षेत्र असणारे महाराष्ट्र राज्य आहे. त्याचप्रमाणे हरितगृहातील शेतीमध्येही देशात राज्य आघाडीवर आहे.

राज्यातील उद्यानविद्या पिकाखालील वाढते उत्पादन आणिा क्षेत्र विचारात घेऊन राज्याने कृषि उत्पादनावर आधारित प्रक्रिया उद्योग बाजार माहिती केंद्र या दृष्टीकोनातून योजना राबविण्यास प्रोत्साहन दिले आहे. यामध्ये प्रकल्प अहवाल बनविणे, बाजार माहिती केंद्र आंतरराष्ट्रीय प्रदर्शनात मालाचा नमुना पाठविणे यासारख्या अनेक योजनांचा समावेश आहे. या व्यतिरिक्त कुटीर उद्योगाच्या स्वरुपात काजू प्रक्रिया युनिट, हळद जागतिक व्यापार करारामुळे उपलब्ध होणाऱ्या निर्यातीच्या संधी तसेच आयातीचे आव्हाने या पार्श्वभूमीवर शेतकऱ्यांना अधिक सक्षम करण्याच्या दृष्टीने योजना प्रस्तावित करण्यात आलेल्या आहेत. मसाला प्रक्रिया युनिट, औषधी/सुगंधी वनस्पतीपासून औषधी सुगंधी द्रव्य विलग करणे वगैरे घटकांचा योजने अंतर्गत समावेश आहे.

फलोत्पादन विभागामार्फत राबविण्यात येणाऱ्या विविध राज्य व केंद्र पुरस्कृत योजनांची माहिती सन २०२१-२२ मधील तरतूद व झालेला खर्च २०२२-२३ मधील तरतूद व अंदाजित खर्च आणि २०२३-२४ मधील प्रस्तावित कार्यक्रम नमूद केलेला आहे. तसेच योजनेतील फलनिष्पत्ती बाबतही माहिती अंतर्भूत केलेली आहे.

२. भाजीपाला, रोपमळे, फळरोपमळे व स्थानिक उद्याने (राज्यस्तर)

१. योजनेची माहिती व उद्देश :--

राज्यातील एकूण १४८ शासकीय रोपवाटिकांसाठी ही योजना राबविणेत येत आहे.

सर्व फळरोपवाटिकांचे संचलनासाठी रोपवाटिकांवर अधिकारी व कर्मचाऱ्यांची नेमणूक करण्यात आली आहे. या योजनेतून वेतन, मजुरी, परिरक्षण, कार्यालयीन खर्च, प्रवास खर्च इत्यादी बाबींसाठी तरतूद करण्यात येते. या योजने अंतर्गत पुढीलप्रमाणो एकूण १२०७ पदे मंजूर आहेत.

अ. क्र.	पदनाम	वेतन श्रेणी	पदसंख्या
१	कृषी अधिकारी	४१८००-१३२३००	४२
२	कृषी पर्यवेक्षक	३५४००-११२४००	९०
३	कृषी सहाय्यक	२५५००-८११००	१३२
४	लिपिक	१९९००-६३२००	१३०
५	रोपमळा मदतनीस	१८०००-५६९००	६२२
६	शिपाई	१५०००-४७६००	१३४
७	ग्रेड १ मजूर	१५०००-४७६००	४२
८	टिलर ऑपरेटर	१५०००-४७६००	१५
	एकूण पदे		**१२०७**

या योजनेतून शासकीय रोपवाटिकासाठी वेतन व मजुरी, सामुग्री व विकास कामे करून घेण्यात येतात. या योजनेमुळे रोपवाटिकावर विविध फळे, फुले, भाजीपाला, औषधी व सुगंधी वनस्पती, मसाला पिके इत्यादींच्या कलमे रोपांचे उत्पादन घेण्यात येते.

२. योजनेची सन २०२५-२६ साठी निश्चित केलेले लक्ष व साध्य :--

शासकीय रोपवाटिकावर विविध फळझाडे व फुलपिकांचे ८३.०० लाख कलमे/रोपे उत्पादनाचे लक्ष निश्चित करण्यात आले असून उत्पादित होणारी कलमे/रोपे प्रामुख्याने भाऊसाहेब फुंडकर फळबाग लागवड योजना व महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजना निगडीत फळबाग लागवड योजनेत व रोख विक्रीसाठी वापरली जातात.

३. योजनेची सन २०२४-२५ साठी केलेली आर्थिक तरतूद, झालेला खर्च व फलनिष्पती :--

सन २०२४-२५ साठी या योजनेत रुपये ६१३६.०६ लाख अनुदान उपलब्ध करून देण्यात आले होते. त्यापैकी वर्ष अखेरीस रुपये ५८७४.५३ लाख खर्च झालेला आहे. प्रत्यक्षात ४९ लाख कलमे/रोपांचे उत्पादन झाले. ही तयार झालेली कलमे/रोपे विविध फळबाग लागवड कार्यक्रमात वितरित व रोख विक्रीने शेतकऱ्यांना उपलब्ध करून देण्यात आली आहेत.

फळझाडांची कलमे/रोपे उत्पादनाबरोबरच फुलझाडांची व भाजीपाला पिकांची, कलमे/रोपे उत्पादनाचे कार्यक्रमही शासकीय रोपवाटिकावर राबविणेत येत आहेत. सन २०१९-२० ते २०२५-२६ या वर्षातील योजनेचा गोषवारा पुढीलप्रमाणे आहे.

राज्य योजनांच्या सन २०१७-१८ मधील पुनर्रचनामुळे संपूर्ण सदर योजनेचे अनुदान एकाच लेखाशिर्षाखाली (२४०११७२२) उपलब्ध होत आहे.

अ. क्र.	वर्ष		अनुदान व खर्चाचा तपशील (रुपये लाखात) अनुदान	खर्च		कलमे रोपे उत्पादन (संख्या हजारात)	कलमे रोपे विक्रीपासून महसूल जमा रक्कम हजारात
१)	२०१९-२०२०	..	५०३२.६५	४९७३.६७	..	७३५३	१,६०,७००
२)	२०२०-२०२१	..	६२१९.५४	४२९६.६२	..	८०००	१,८०,०००
३)	२०२१-२०२२	..	६९५३.२०	५०९८.६०	..	५४७१	२,१०,६७८
४)	२०२२-२०२३	..	७६१९.५८	५३५६.६२	..	५१४६	२,००,८३३
५)	२०२३-२०२४	..	७७१३.७५	५२०७.७१	..	४७००	५७०४६
६)	२०२४-२०२५	..	६१९१.२५	५८७४.५३	..	४८६५	६२५७६
७)	२०२५-२०२६	..	८४००.४७	३९००.५५ (डिसेंबर २५ अखेर)		४६६६	६१३६६
८)	२०२६-२०२७ (प्रस्तावित)	..	९६०४.२१	..	..	..	..

३. सिट्रस इस्टेट (२४०१बी०२५) (कार्यक्रम) (राज्य स्तर/१०० टक्के राज्य योजना)

मध्यवर्ती रोपवाटिका उमरखेड, ता. मोर्शी, जि. अमरावती, तालुका फळरोपवाटिका धिवरवाडी, ता. काटोल, जि. नागपूर आणि तालुका फळरोपवाटिका तळेगाव, ता. आष्टी, जि. वर्धा तालुका फळ रोपवाटीका, इसारवाडी, जि. औरंगाबाद व तालुका फळरोपवाटिका चांदूरबाजार ता. चांदूरबाजार जि. अमरावती या ५ फळरोपवाटिकांच्या जागेवर "सिट्रस इस्टेट" स्थापन करण्यात आले आहेत. "सिट्रस इस्टेट" ह्या "स्वायत्त संस्था" म्हणून स्थापन करण्यात येत आहेत. संबंधित जिल्ह्यांच्या जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांच्या अध्यक्षतेखाली सर्वसाधारण सभा आणि कार्यकारी समिती सिट्रस इस्टेट स्थापन करण्यात आल्या आहेत. संत्रा उत्पादक सर्व शेतकरी सर्वसाधारण सभेचे सदस्य असणार आहेत. कार्यकारी समितीमध्ये दोन शेतकरी प्रतिनिधी, जिल्हा लिड बँक मॅनेंजर, जिल्हा पणन अधिकारी, महाराष्ट्र कृषि उद्योग विकास महामंडळाचे विभागीय व्यवस्थापक, महाऑरेंजचे प्रतिनिधी यांचा समावेश असेल.

सिट्रस इस्टेट अंतर्गत रोपवाटीकांवर सुधारित वाणांच्या मातृवृक्षांची लागवड करणे, त्या ठिकाणी आवश्यकतेनुरूप शेडनेट, पॉलीहाऊस उभारणे, सिंचन सुविधा इत्यादीची उभारणी करणे, सिट्रस इस्टेट प्रशासकीय इमारत बांधकाम, कार्यालय, प्रयोगशाळा, प्रशिक्षण भवन, निविष्ठा विक्री केंद्र, कलेक्शन, ग्रेडिंग, कोटिंग, पॅकिंग, साठवणूक युनिटची इ. बांधकामे प्रस्तावित आहेत. शेतकऱ्यांसाठी वाजवी दरात यांत्रिकीकरणाची सुविधा निर्माण करण्यासाठी अवजारे बँक स्थापन करण्यात येणार आहे. निविष्ठा केंद्रातून शेतकऱ्यांना वाजवी दरात निविष्ठा उपलब्ध करून देण्यात येणार आहेत. प्रयोगशाळांना जैविक खत उत्पादन, मृद व पाणी परिक्षण, ऊती व पाने पृथ:करण यासाठी स्टिट्रस इस्टेटच्या धर्तीवर नाशिक जिल्ह्यातील तालुका रोपावाटिका निलगव्हाण, ता. मालेगाव येथे डाळींब इस्टेट आणि बीड जिल्ह्यातील मौजे-वडखेल, ता. परळी येथे सिताफळ इस्ट्रेट स्थापन करण्यास दि. ९ ऑक्टोबर, २०२४ नुसार मान्यता देण्यात आली असून यासाठी अनुक्रमे ३९४२.७४ लाख आणि ५३६०.२५ लाख इतकी तरतूद मंजूर करण्यात आली आहे.

अ. क्र.	वर्ष		अर्थसंकल्पीय तरतूद (रु. लाख)	सुधारित अंदाज (रु. लाख)	अनुदान (रु. लाख)	खर्च (रु. लाख)
१	२०१९-२०	..	१५००.००	३२३.४४	३१७.१८	३१७.१८
२	२०२०-२१	..	१५००.००	१५००.००	०.००	०.००
३	२०२१-२२	..	१५००.००	१३०५.२७	९५७.०७	९२०.७१
४	२०२२-२३	..	५९७३.९७	१६७२.७१	१६६६.४९	१६६६.४९
५	२०२३-२४	..	६७७४.००	४७४७.८०	१३६४.००	१३६४.००
६	२०२४-२५	..	६९५४.००	०.००	०.००	०.००
७	२०२५-२६	..	७५०७.३३	३४८७.८०	१९०२.९५	१९०२.९५
८	२०२६-२७ (प्रस्तावित)	..	७२६६.६१	...	...	...

----

४. भाऊसाहेब फुंडकर फळबाग लागवड योजना

राज्यात भाऊसाहेब फुंडकर फळबाग लागवड योजना सन २०१८-१९ च्या खरीप हंगामापासून राबविण्यासाठी शासन निर्णय क्रमांक राफयो-२०१८/प्र.क्र.४७/९-अे दिनांक ६ जुलै, २०१८ अन्वये मान्यता प्रदान करण्यात आलेली आहे. शेतकऱ्यांच्या उत्पन्नात वाढ करणे, युवा शेतकऱ्यांसाठी रोजगार निर्मिती, पीक रचनेत बदल घडवून आणणे, उत्पन्नाचा शाश्वत स्त्रोत निर्माण करणे, प्रक्रिया उद्योगांसाठी आवश्यक कच्च्या मालाच्या उत्पादनात वाढ करणे ही या योजनेची उद्दिष्टे आहेत. या योजनेअंतर्गत एकूण १६ बहुवार्षिक फळपीकांची आवश्यकतेनुसार कलमे/रोपांद्वारे लागवड करण्यास मान्यता आहे.

योजनेची अंमलबजावणी :-

रक्कम रु. लाख

वर्ष	आर्थिक लक्षांक	मंजूर आराखडा	वितरीत निधी	खर्च निधी	समर्पित	लागवड क्षेत्र (हे.)	लाभार्थी संख्या	शेरा
२०१८-१९	१००००.००	१८००.००	१२६४.३३	८७४.९९	३८९.३४	६०२७	६६९८	
२०१९-२०	१६०००.००	५१५६.८४	४६९४.१०४	३६६०.८६	१०३३.२४	१७५००	१९०००	
२०२०-२१	...	११९००.००	४२२०.००	४१५१.३३	६८.६७	कोवीड १९ महामारीच्या पार्श्वभूमीवर शासनाच्या बचतीच्या धोरणामुळे सन २०२०-२१ पासून नविन लक्षांक देण्यात आलेला नाही. सन २०१८-१९ व २०१९-२० मधील लागवडीच्या द्वितीय व तृतीय वर्षासाठीचे दायीत्व भागविण्यासाठी निधी उपलब्ध करून देण्यात आला होता.		
२०२१-२२	...	१०९००.००	...	३८००.१५	...			
२०२२-२३	१०४५०.००	१०४५०.००	५०८९.००	..	...			
२०२३-२४	१०२५०.००	१०२५०.००	७०७५.००	६७९२.७७	...	१३८०४.००	१५७१५	
२०२४-२५	१०४५०.००	१०४५०.००	७३१३.९५	१२५८८.४५	..	२२५४९	२७२९२	
२०२५-२६ (प्रस्तावित)	१०४५०.००	१०४५०.००	६२९०.००	६२७०.००	...	१२२७.२२	१०९७	दि. २१/१/२०२६ अखेर

* सन २०२३-२४ मधील अखर्चित निधी रू. ५३७१.२३ लाख सन २०२४-२५ साठी पुनर्जिवीत करून दिला आहे. तो खर्च झालेला आहे.

* सन २०२५-२६ मध्ये प्राप्त झालेला निधी रु. ६२७०.०० लाख हा सन २०२३-२४ प्रथम व द्वितीय वर्षे तसेच सन २०२४-२५ प्रथम वर्षासाठी खर्च करण्यात आला आहे.

भाऊसाहेब फुंडकर फळबाग लागवड योजना सन २०२५-२६ मध्ये राबविण्यासाठी प्रवर्गनिहाय रक्कम रु. १०४५०.०० लाख अर्थसंकल्पीय तरतूद करण्यात आलेली असून शासन निर्णय, दिनांक १८ जुलै, २०२५ अन्वये प्रशासकीय मान्यता प्राप्त झालेली आहे. सद्य:स्थितीस सन २०२५-२६ साठी प्रवर्गनिहाय रु. ६२९०.०० लाख तरतूद उपलब्ध झालेली असून जिल्हानिहाय अनुदान वितरित करण्यात आलेले आहे.

----

५. फलोत्पादन पिकांवरील कीड रोग सर्वेक्षण, सल्ला व योजना व्यवस्थापन (हॉर्टसॅप)

उद्देश -

सन २०११-१२ मध्ये राष्ट्रीय कृषी विकास योजनेंतर्गत फलोत्पादन पिकावरील कीड रोग सर्वेक्षण, सल्ला व व्यवस्थापन प्रकल्प मंजूर करण्यात आलेला आहे. आंबा, डाळिंब आणि केळी फळपिकावरील कीड रोगांचे सर्वेक्षण करणे तसेच कीड व रोगावरील उपाययोजनेसाठी शेतकऱ्यांना सल्ला देणे हा या योजनेचा उद्देश आहे.

सदरचा प्रकल्प सन २०११-१२ पासून ठाणे, रायगड, रत्नागिरी, सिंधुदुर्ग, अहमदनगर, सोलापूर, सांगली, नाशिक, जळगाव या नऊ जिल्ह्यात राबविण्यात येत आहे. सदर प्रकल्पांतर्गत कीड सर्वेक्षक, पेस्ट मॉनिटर, संगणक प्रचालक यांची नियुक्ती, प्रशिक्षण कार्यक्रम, सर्वेक्षण किटचा पुरवठा, संगणक आज्ञावली तयार करणे, एसएमएस सर्व्हिस, प्रपत्रे छपाई व औषध पुरवठा असे महत्त्वाचे घटक आहेत. या योजनेंतर्गत शेतकऱ्यांना कीड रोगाचे सर्वेक्षण करून उपाययोजनेसाठी सल्ले देण्यात येत आहेत. आंबा, डाळिंब, केळी, चिक्कू, संत्रा व मोसंबी या फळ पिकांकरिता सन २०१६-१७ मध्ये सदर प्रकल्प पालघर, रायगड, रत्नागिरी, सिंधुदुर्ग, नाशिक, धुळे, जळगांव, पुणे, अहमदनगर, सोलापूर, सातारा, सांगली, औरंगाबाद, बीड, जालना, उस्मानाबाद, हिंगोली, नांदेड, बुलढाणा, अकोला, अमरावती, वर्धा व नागपूर या २३ जिल्ह्यात राबविण्यात आला आहे. सन २०१८-१९ पासून सदर योजनेचा क्रॉपसॅप अंतर्गत समावेश करण्यात आलेला आहे. सन २०२०-२१ पासून योजनेचा विस्तार २८ जिल्ह्यात करण्यात आला असून, सदर योजनेत काजू, भेंडी व टोमॅटो ही पीके नव्याने समाविष्ट करण्यात आलेली आहेत.

सन २०२५-२६ पासून योजनेचा विस्तार ३० जिल्ह्यांत ९ फळपिकांसाठी करण्यात येत आहे. (ठाणे, पालघर, रायगड, रत्नागिरी, सिंधुदुर्ग, नाशिक, धुळे, जळगाव, नंदुरबार, पुणे, आहिल्यानगर, सोलापूर, सातारा, सांगली, कोल्हापूर, छ. संभाजीनगर, जालना, बीड, लातुर, हिंगोली, नांदेड, धाराशिव, बुलडाणा, अकोला, अमरावती, वर्धा, नागपूर, यवतमाळ, वाशिम, परभणी).

योजनेची सन २०२३-२०२४ व २०२४-२५ आणि सन २०२५-२६ साठी केलेली आर्थिक तरतूद व झालेला खर्च आणि २०२६-२०२७ चा प्रस्तावित कार्यक्रम

(रु. लाखात)

अ.क्र.	योजना	सन २०२३-२४				सन २०२४-२५				सन २०२५-२६				सन २०२६-२७
		भौतिक लाख हे.		आर्थिक		भौतिक लाख हे.		आर्थिक		भौतिक लाख हे.		आर्थिक		प्रस्ताविक
		लक्ष्य	साध्य	लक्ष्य	साध्य	लक्ष्य	साध्य	लक्ष्य	साध्य	लक्ष्य	साध्य	लक्ष्य	साध्य	कार्यक्रम
१	फलोत्पादन पिकावरील कीड रोग सर्वेक्षण, सल्ला व व्यवस्थापन प्रकल्प (हॉर्टसॅप)	६.९	६.९	२४२.४२	१७९.८४	७.०	७.०	२४४.७९	२०२.००	७.७	७.७	२२७.९५	१२०.६५	१९०.००

----

६. मा. बाळासाहेब ठाकरे हरिद्रा (हळद) संशोधन आणि प्रशिक्षण केंद्र

हळदीची उत्पादकता वाढविण्याचे दृष्टीने जिल्हा हिंगोली येथे मा. बाळासाहेब ठाकरे हरिद्रा (हळद) संशोधन आणि प्रशिक्षण केंद्र स्थापन करण्यास दिनांक १४ सप्टेंबर, २०२२ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये मान्यता देण्यात आली आहे. या केंद्रामार्फत हळदीची लागवड, प्रक्रिया आणि विपणन यातील समस्या आणि उपाय यावर संशोधन केले जाईल. हळद संशोधन व प्रशिक्षण केंद्राद्वारे हळद उत्पादक शेतकऱ्यांच्या समस्या लक्षात घेऊन त्यांना किफायतशीर, विश्वासु व व्यवहार्य तंत्रज्ञानाची उपलब्धता, शेतकरी प्रशिक्षण सुविधांची निर्मिती, शेतकरी प्रशिक्षण आणि विस्ताराद्वारे नवीन तंत्रज्ञानाचा प्रसार आणि उपलब्धता हळद पॅकेजिंग, मार्केटिंग, ब्रेडिंग, निर्यातीसाठी बाजार साखळी विकसित करणे, विविध योजनांच्या कृतिसंगमाद्वारे (convergence) शेतकरी, प्रक्रियादार, निर्यातदार यांना लाभ मिळवून देणे इत्यादी उपक्रम राबवले जातील.-

योजनेची सन २०२३-२४ व २०२४-२०२५ आणि २०२५-२६ साठी केलेली आर्थिक तरतूद व झालेला खर्च आणि २०२६-२७ मधील लक्षांक प्रस्तावित कार्यक्रम

(रु. लाखात)

अ. क्र.	योजना	सन २०२३-२०२४				सन २०२४-२०२५				२०२५-२०२६				सन २०२६-२७
		भौतिक		आर्थिक		भौतिक		आर्थिक		भौतिक		आर्थिक		
		लक्ष्य	साध्य	लक्ष्य	साध्य	लक्ष्य	साध्य	लक्ष्य	साध्य	लक्ष्य	साध्य	लक्ष्य	साध्य	--
२	मा. बाळासाहेब ठाकरे हरिद्रा (हळद) संशोधन आणि प्रशिक्षण केंद्र	..	..	३५६७.४०	२३७१.७४	..	..	४१००	३३४१.६९	..	..	२८००	१५६४.९६	३५६२७.००

----

७. प्रधानमंत्री राष्ट्रीय कृषी विकास योजना
प्रती थेंब अधिक पीक (सूक्ष्म सिंचन योजना)

पाण्याची कार्यक्षमता वाढवून पाण्याच्या प्रत्येक थेंबातून जास्तीत जास्त पीक उत्पादन मिळविणे, तसेच पाण्याचा अपव्यय टाळण्यासाठी जलवापर क्षमतेत वाढ करणे, तुषार व ठिबक अशा पाणी वाचविणाऱ्या सिंचन पद्धतींचा अवलंब करणे, यासाठी प्रोत्साहन देऊन सूक्ष्म सिंचनाखालील क्षेत्रात वाढ करणे या उद्देशाने सन २०१५-१६ पासून सूक्ष्म सिंचन योजना "प्रधानमंत्री कृषी सिंचाई योजना-प्रती थेंब अधिक पीक" या केंद्र शासनाच्या महत्त्वकांक्षी योजनेमध्ये समाविष्ट करून राज्यात राबविण्यात येत होती. सन २०२२-२३ पासून ही योजना प्रधानमंत्री राष्ट्रीय कृषी विकास योजना (वार्षिक कृती आराखडा आधारित) या योजनेचा घटक म्हणून राबविण्यात येत आहे. योजनेत केंद्र व राज्य हिस्स्याच्या अर्थसहाय्याचे प्रमाण ६०:४० आहे. या योजनेंतर्गत केंद्र शासनाकडून २०२५ मध्ये देण्यात आलेल्या मार्गदर्शक सूचनानुसार अल्प व अत्यल्प भूधारक शेतकऱ्यांना ५५ टक्के आणि इतर शेतकऱ्यांना ४५ टक्के अनुदानाचे निकष असून क्षेत्राची मर्यादा ५ हेक्टर आहे. सद्य:स्थितीत सन २०२०-२१ पासून ही योजना महा.डी.बी.टी. पोर्टलद्वारे राबविण्यात येत आहे. महा.डि.बी.टी. पोर्टलवर शेतकऱ्यांना विविध योजनांसाठी लाभ देण्यात येत असून याकरिता शेतकऱ्यांना एकदाच अर्ज करावा लागतो. तसेच सन २०१८-१९ ते दि. ०४.०२.२०२६ या कालावधीत एकूण ९.६१ लाख हे. एवढे क्षेत्र सूक्ष्म सिंचनाखाली आले आहे.

सन २०१८-१९ पासून ते दि. ०४.०२.२०२६ या कालावधीमधील भौतिक व आर्थिक प्रगती खालीलप्रमाणे.

अ.क्र.	वर्ष	सूक्ष्म सिंचनाखाली क्षेत्र (लाख हे.)	लाभार्थी संख्या	अनुदान वितरित निधि (रु. कोटी)
१	२०१८-१९	१.३१	१७५०८४	४१५.९६
२	२०१९-२०	१.५२	१९९२६१	५०५.४३
३	२०२०-२१	०.७१	८७८२२	१६३.८७
४	२०२१-२२	१.९१	२,३०,१३१	५८०.५८
५	२०२२-२३	१.६१	१,८४,४१४	५५६.८९
६	२०२३-२४	२.३९	२,४७,५१५	८८९.५०
७	२०२४-२५	०.१३	११,७०८	४३.१८
८	२०२५-२६	०.०३४८७	३१०९	११.१८
	एकूण	**९.६१**	**११,३९,०४४**	**३१६६.५७**

(स्त्रोत-ई-ठिबक व महाडीबीटी पोर्टल) सन २०१८-१९ ते सन दि. ०४.०२.२०२६ या कालावधीत पीकनिहाय सूक्ष्म सिंचनाखाली आलेले क्षेत्र (लाख हे.)

अ.क्र.	पिके	वर्ष								
		२०१८-१९	२०१९-२०	२०२०-२१	२०२१-२२	२०२२-२३	२०२३-२४	२०२४-२५	२०२५-२६	एकूण
१	कापूस	०.४१	०.५५	०.१२	०.४३	०.५१	१.०२	०.०४	०.००२४	३.०९
२	ऊस	०.१२	०.१३	०.०६	०.२१	०.१६	०.२०	०.०१	०.०००१६	०.८८
३	इतर पिके	०.४६	०.५१	०.३१	०.९३	०.३	०.७७	०.०३	०.०३११५	३.२५
४	भाजीपाला	०.०५	०.०८	०.०८	०.०३	०.४६	०.१५	०.०१	०.०००७१	०.९७
५	केळी	०.०६	०.०५	०.०२	०.०५	०.०७	०.०९	०.०१	०.००००७	०.३४
६	डाळिंब	०.०५	०.०६	०.०३	०.०७	०.०३	०.०५	०.०१	०.००००७	०.३२
७	लिंबूवर्गीय पिके	०.१०	०.०९	०.०५	०.१२	०.०५	०.०८	०.०१	०.०००११	०.४८
८	द्राक्ष	०.०६	०.०५	०.०४	०.०७	०.०३	०.०३	०.०१	०.००००२	०.२८
	एकूण	**१.३१**	**१.५२**	**०.७१**	**१.९१**	**१.६१**	**२.३९**	**०.१३**	**०.०३४८७**	**९.६१**

प्रधानमंत्री राष्ट्रीय कृषी विकास योजना- सन २०२५-२६ करिता रु. ५९६.५८ कोटी रक्कमेचा वार्षिक कृती आराखडा मंजूर करण्यात आलेला आहे. दि. ०९.०५.२०२५ रोजीच्या शासन निर्णयानुसार पहिला हप्ता रु. २५१.४१ कोटी प्राप्त झालेला असून ४ फेब्रुवारी २०२६ आखेरपर्यंत रु. २३२.७१ कोटी खर्च झालेला आहे.

सन २०२५-२६ मध्ये दि. २१.०५.२०२५ रोजीपासून महाडीबीटी पोर्टलवरील लाभार्थी निवड लॉटरी पद्धत ऐवजी प्रथम अर्ज करणाऱ्यास प्रथम प्राधान्य [FCFS] या तत्वावर निवड करण्याचा निर्णय राज्य शासनाने घेतला आहे. सद्य:स्थितीत योजने अंतर्गत दि.०४/०२/२०२६ पर्यंत ८,२५,१२२ लार्भार्थ्यांची निवड FCFS या तत्वांवर करण्यात आलेली आहे.

----

८. मुख्यमंत्री शाश्वत कृषी सिंचन योजना

सूक्ष्म सिंचन घटक पूरक अनुदानाकरिता विविध योजना

राज्यातील शेतकऱ्यांना शाश्वत सिंचनाची सोय उपलब्ध करून देण्याच्या उद्देशाने अवर्षणप्रवण क्षेत्र तसेच आत्महत्याग्रस्त व नक्षलग्रस्त जिल्ह्यात मुख्यमंत्री शाश्वत कृषी सिंचन योजना राबविण्यास दिनांक १९ ऑगस्ट, २०१९ रोजीच्या शासन निर्णयानुसार मान्यता देण्यात आली आहे. दिनांक १८ नोव्हेंबर, २०२१ रोजीचे शासन निर्णयानुसार सदर योजना राज्यातील उर्वरीत १०७ तालुक्यांमध्ये राबविण्यासाठी शासन निर्णय निर्गमित झाला आहे. प्रधानमंत्री कृषी सिंचन योजना प्रती थेंब अधिक पीक अंतर्गत अनुज्ञेय अनुदानाशिवाय मुख्यमंत्री शाश्वत कृषी सिंचन योजनेंतर्गत अल्प व अत्यल्प भूधारक शेतकऱ्यांना २५ टक्के आणि इतर शेतकऱ्यांना ३० टक्के पुरक अनुदान देऊन सुक्ष्म सिंचनासाठी अनुक्रमे ८० टक्के व ७५ टक्के एकूण अनुदान देण्यात येते. २०२१-२२ ते दि. ०४/०२/२०२६ या कालावधीमध्ये मुख्यमंत्री शाश्वत कृषी सिंचन योजनेकरीता रु. १०३४.२७ कोटी निधी शासनाने उपलब्ध करुन दिला आहे. २०२१-२२ ते दि. ०४/०२/२०२६ मध्ये मुख्यमंत्री शाश्वत कृषी सिंचन योजनेंतर्गत महा. डी. बी. टी. पोर्टलद्वारे ६,०९,६५६ लाभार्थ्यांना रु. ९५३.९० कोटी अनुदानाचे वाटप करण्यात आले आहे. शासन निर्णय दि. २४ एप्रिल, २०२५ अन्वये सन २०२५-२६ मध्ये रु. ४००.०० कोटी रक्कमेच्या कार्यक्रमास प्रशासकीय मान्यता प्राप्त झालेला आहे. दि. ०४/११/२०२५ रोजीच्या शासन निर्णयानुसार रू. १०० कोटी प्राप्त झाले असून दि. ०४/०२/२०२६ पर्यंत रू २०.८५ कोटी खर्च झालेला आहे. दि. १३/०१/२०२६ रोजी उर्वरीत रु. ३००.०० कोटी निधी मागणी राज्य शासनास सादर करण्यात आलेली आहे.

----

९. अटल भूजल योजना

सदर योजना राज्यातील १३ जिल्ह्यातील ४० तालुक्यातील १३३९ ग्रामपंचायतीमधील १४४० गावांमध्ये केंद्र शासन व जागतिक बँक यांच्या अर्थसाहाय्याने सन २०२१-२२ ते २०२५-२६ या ५ वर्षाच्या कालावधीत राबविण्यात येत आहे. अटल भूजल योजनेमधून या योजनेतील समाविष्ट गावामधील अल्प व अत्यल्प भूधारक आणि इतर शेतकऱ्यांना सूक्ष्म सिंचनासाठी अनुक्रमे २५% आणि ३०% पूरक अनुदान देण्यात येत आहे. या योजनेंतर्गत सन २०२१-२२ ते दि १२/०१/२०२६ या कालावधीत महा. डी. बी. टी. पोर्टल द्वारे ३२.२५५ लाभार्थ्यांना एकूण रु. ४८.६५ कोटी अनुदान वितरीत करण्यात आले आहे. भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा यांच्या दि. ०६ ऑक्टोबर, २०२५ रोजीच्या पत्रानुसार सदरील योजना दि. ३१/१०/२०२५ पासून बंद करण्यात आली आहे.

----

१०. एकात्मिक फलोत्पादन विकास अभियान अंतर्गत राष्ट्रीय फलोत्पादन अभियान

केंद्र शासनाने राष्ट्रीय फलोत्पादन अभियान सन २००५-२००६ पासून राबविण्यास सुरुवात केलेली आहे. सन २०१४-१५ पासून सदरची योजना एकात्मिक फलोत्पादन विकास अभियान या नावाने राबविण्यात येत आहे. या अभियानातील केंद्र व राज्य हिस्सा सन २०१४-१५ पर्यंत केंद्र ८५ टक्के व राज्य १५ टक्के होता, मात्र सन २०१५-१६ पासून केंद्र ६० टक्के व राज्य ४० टक्के यानुसार योजनेची अंमलबजावणी करण्यात येत आहे. या अभियानाचा मुख्य उद्देश पुढीलप्रमाणे आहेत.

१ वैविध्यपूर्ण कृषी हवामान विभागानुसार प्रादेशिक अनुकूलता व गरजा लक्षात घेवून त्या त्या प्रदेशातील फलोद्यान क्षेत्राचा संशोधन, तंत्रज्ञान प्रसार, काढणीत्तोर तंत्रज्ञान, प्रक्रिया व पणन सुविधा यांच्या माध्यमातून समूह पद्धतीने सर्वांगीण विकास करणे.

२ शेतकऱ्याचे आर्थिक स्तर उंचावणे व आहारविषयी पोषणमूल्य वाढविणे.

३ अस्तित्वात असलेल्या फलोत्पादन विषयक विविध योजनांमध्ये समन्वय साधून एकरुपता आणणे.

४ पारंपरिक उत्पादन पद्धतीची आधुनिक शास्त्रीय ज्ञानाशी सांगड घालून तंत्रज्ञानाचा विकास व प्रसार आणि प्रचार करणे.

५ कुशल आणि अकुशल विशेषत: बेरोजगार तरुणांकरिता रोजगाराच्या संधी उपलब्ध करून देणे.

एकात्मिक फलोत्पादन विकास अभियान योजनेची उद्दिष्टे साध्य करण्याचे दृष्टीने विविध घटकांची अंमलबजावणी करण्यात येत आहे. **गुणवत्तापूर्ण लागवड साहित्य निर्माण करणे** (रोपवाटिका, उती संवर्धन प्रयोगशाळा), **क्षेत्रविस्तार** फळ पिके (ड्रॅगन फ्रुट, किवी, स्ट्रॉबेरी, ॲवोकॅडो, तेंदुफळ, पॅशन फ्रुट, ब्लुबेरी, आवळा, बेल, जांभुळ, करवंद, चिंच, फणस, मसाला पिके (हळद, मिरची, आले, बहुवार्षिक मसाले पिके), फुल पिके (दाड्यांची फुले, कंदवर्गीय फुले व सुट्टी फुले), आळिंबी उत्पादन, **जुन्या फळबागांचे पुनरुज्जीवन** (आंबा, मोसंबी, संत्रा व चिकु), **सामुहिक शेततळे व शेततळे अस्तरीकरण, संरक्षित शेती** (हरितगृह, शेडनेट व प्लास्टीक मल्चींग), **एकात्मिक अन्नद्रव्ये व एकात्मिक किड व्यवस्थापन, मनुष्यबळ विकास कार्यक्रम** (शेतकरी प्रशिक्षण), **मधुमक्षिका पालन, फलोत्पादन यांत्रिकीकरण** (ट्रॅक्टर २० पीटीओ, पॉवर टिलर, जमीन सुधारणा उपकरणे व पिक संरक्षण उपकरणे) **काढणीत्तोर व्यवस्थापन** (पॅक हाऊस, एकात्मिक पॅक हाऊस, प्राथमिक प्रक्रिया केंद्र, शितगृह, शितखोली, रायपनिंग चेंबर, शितवाहन, कांदाचाळ, एकात्मिक शितसाखळी) या विविध घटकांसाठी वैयक्तिक लाभार्थी, लाभार्थी समुह, खाजगी क्षेत्र तसेच सार्वजनिक क्षेत्रासाठी अर्थसहाय्य दिले जाते.

या अभियानाच्या अंमलबजावणीसाठी महाराष्ट्र शासनाने २४ ऑगस्ट, २००५ चे शासन निर्णयानुसार महाराष्ट्र राज्य फलोत्पादन आणि औषधी वनस्पती मंडळ स्थापन केलेले असून संस्था नोंदणी मुंबई सार्वजनिक विश्वस्त व्यवस्था अधिनियम, १९५० नुसार सहाय्यक धर्मादाय आयुक्त, पुणे विभाग यांचेकडे नोंदणी करण्यात आलेली आहे. या अभियानाच्या अंमलबजावणीसाठी मा. सचिव कृषी यांचे अध्यक्षतेखाली राज्यस्तरीय कार्यकारी समिती व जिल्हास्तरावरील जिल्हाधिकारी यांचे अध्यक्षतेखाली जिल्हा अभियान समिती स्थापन केलेली आहे.

अभियान अंमलबजावणीसाठी जिल्हा अभियान समिती प्रत्येक जिल्ह्याच्या फलोत्पादन विकासाच्या गरजेनुरुप वार्षिक कृती आराखडा तयार करते. राज्यस्तरावर सर्व जिल्ह्यांची आवश्यकता तपासून राज्यस्तरावर त्यास अंतिम स्वरुप देण्यात येते व त्यास केंद्र शासनाची मान्यता घेऊन सर्व जिल्ह्यांना त्यांनी शिफारस केलेल्या आराखड्यानुसार अनुदान उपलब्ध करून अभियानाची अंमलबजावणी करण्यात येते.

सन २००५-०६ ते २०२४-२५ या वर्षातील वर्षनिहाय मंजूर आराखडा व झालेला खर्च याबाबतचा तपशील आकृती १ मध्ये देण्यात आलेला आहे.

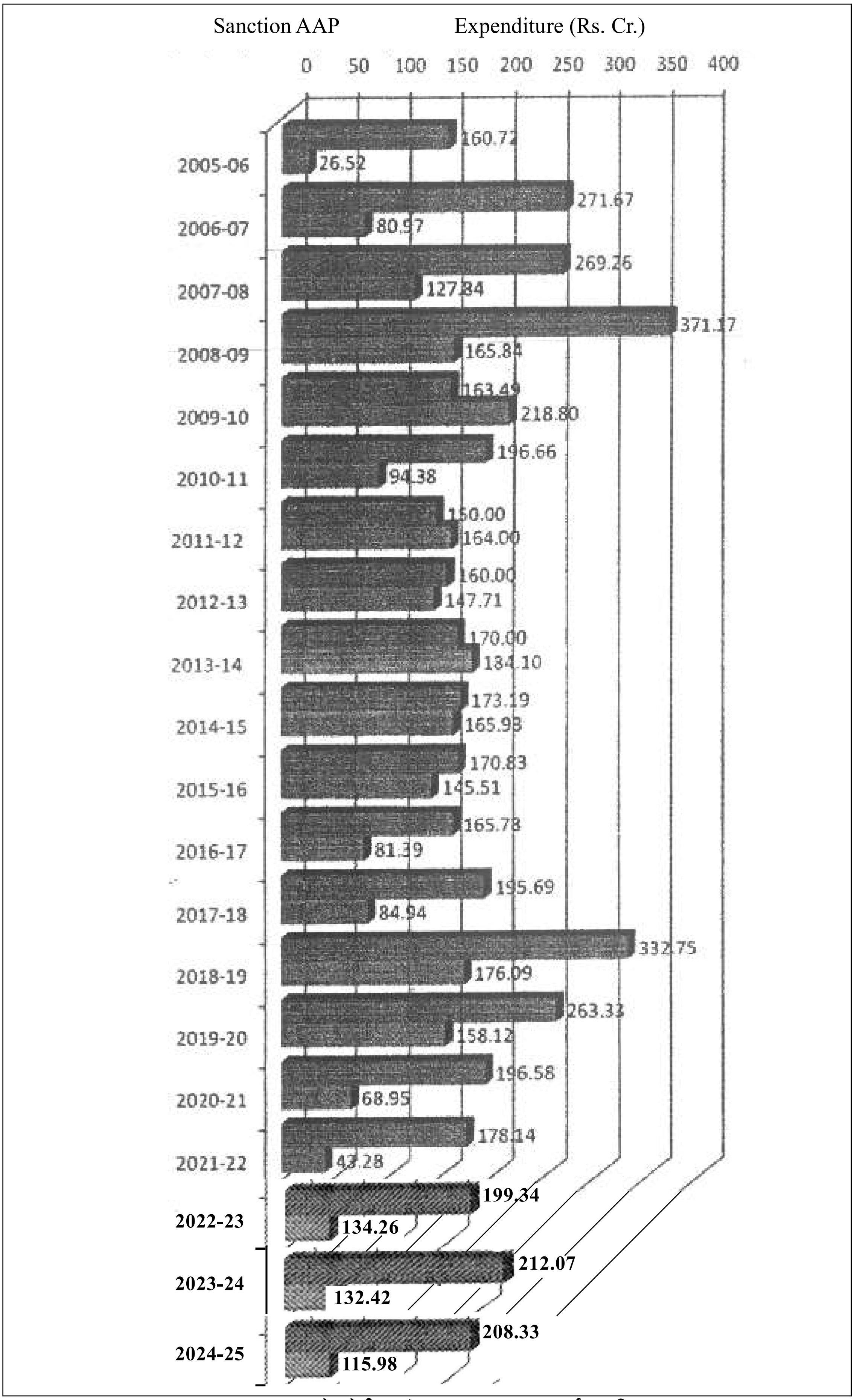

Figure १ योजनेतील मंजूर आराखडा व खर्च तपशिल

सन २००५-०६ पासून सन २०२४-२५ पर्यंत विविध घटकांवरील खर्च २५६१.४३ कोटी झालेला असून विविध घटकावरील झालेल्या खचार्च प्रमाण पुढीलप्रमाणे आहे.

(रक्कम रु. लाख)

अ.क्र.	घटक	साध्य	
		भौतिक	आर्थिक
१	गुणवत्तापूर्ण लागवड साहित्य (संख्या/हे.)	१९३२	३९४४.२७
२	क्षेत्र विस्तार (हे.)	३१०६१३	४८८४०.८२
	मशरुम युनिट (संख्या)	४०	३४१.८१
	एकूण क्षेत्र विस्तार	**..**	**४९१८२.६३**
३	जुन्या फळबागांचे पुनरुज्जीवन (हे.)	४९४८८	५४०५.६७
४	सामूहिक शेततळे व शेततळे अस्तरीकरण (संख्या)	२८५७५	५५९३७.९७
५	संरक्षित शेती (हे.)	३०४८५	४६३४८.८३
६	जैविक औषधी निर्मिती/पिक चिकित्सालय/उतीपाने तपासणी व एकात्मिक कीड/अन्नद्रव्ये व्यवस्थापन (संख्या/हे.)	४४४९७	२१२९.४७
	सेंद्रीय शेती (हे.)	१५५२९	२१२५.१६
७	सेंटर ऑफ एक्सलन्स-इंडो-इस्त्राईल व इंडो-डच (संख्या)	६	४१९६.९६
८	मधुमक्षिका पालन (संख्या)	१०९८२	१४१.८२
९	फलोत्पादन यांत्रिकीकरण (संख्या)	३४४७५	१६०९९.१४
१०	मनुष्यबळ विकास कार्यक्रम (संख्या)	३०७३०१	४३१२.२५
११	काढणीत्तोर व्यवस्थापन (संख्या)	२०४२३	३८६७२.०५
१२	पणन सुविधा (संख्या)	१७	८०.५९
१३	अभियान व्यवस्थापन	..	१००९९.९४
१४	इतर घटक (BBD, TSG, GAP) (हे.)	९६६६५	१७४६५.९७
	एकूण		**२५६१४२.७२**

११. एकात्मिक फलोत्पादन विकास अभियानांतर्गत गुणवत्ता केंद्रांची स्थापना

राज्यामध्ये विविध फळपिकांच्या लागवडीस असलेल्या बाबी विचारात घेता आंबा, संत्रा व डाळिंब या प्रमुख फळपिकांची उत्पादकता वाढविणेची आवश्यकता लक्षात घेऊन इस्त्राईल देशाच्या तांत्रिक सहकार्याने प्रगत तंत्रज्ञानाचा अवलंब करणे, नवीन जातींचा तसेच लागवड साहित्याचा वापर करणे, आदर्श कृषी पद्धतीचा अवलंब करणे त्याचबरोबर काढणीत्तोर तंत्रज्ञान, पणन व निर्यात याद्वारे या फळपिकांचे मूल्यवर्धन करणे या दृष्टीकोनातून इंडो-इस्त्राईल प्रकल्पांतर्गत विदर्भातील संत्रा, मराठवाड्यातील केशर आंबा, पश्चिम महाराष्ट्रातील डाळिंब व कोकणातील हापूस आंबा, या पिकांची निवड करण्यात आली होती. या प्रकल्पावरील झालेल्या खर्चाचा तपशील पुढीलप्रमाणे आहे.

अ.क्र.	केंद्रांची नावे	मंजूर वर्ष	प्रकल्प रक्कम (रु. लाख)	प्रकल्प खर्च (रु. लाख)	शेरा
१	आंबा गुणवत्ता केंद्र, डॉ. बा.सा.को.कृ.वि., दापोली	२०१०-११	६३६.००	६४०.८१	प्रकल्प पूर्ण व प्रशिक्षण सुरू
२	संत्रा गुणवत्ता केंद्र, कृषी महाविद्यालय, नागपूर	२०१०-११	४५४.४०	४९३.६५	प्रकल्प पूर्ण व प्रशिक्षण सुरू
३	डाळिंब गुणवत्ता केंद्र, म.फु.कृ.वि., राहुरी, जि. अहमदनगर	२०११-१२	४५८.००	३९२.९१	प्रकल्प पूर्ण व प्रशिक्षण सुरू
४	केशर आंबा गुणवत्ता केंद्र, हिमायत बाग, जि. औरंगाबाद	२०१२-१३	७४४.००	७६१.७३	प्रकल्प पूर्ण व प्रशिक्षण सुरू
	एकूण		**२२९२.४०**	**२२८९.१०**	

राज्यात भाजीपाला व फुलपिकांचे क्षेत्र मोठे आहे. या पिकातील अद्यावत तंत्रज्ञान व नविन प्रजातीची शेतकऱ्यांना माहिती व्हावी या दृष्टीने नेदरलॅन्ड देशाच्या सहकार्याने इंडो-डच प्रकल्पांतर्गत भाजीपाला गुणवत्ता केंद्र, केव्हीके, बारामती, जि. पुणे येथे व फुलपिके गुणवत्ता केंद्र-NIPHT तळेगाव, जि. पुणे येथे गुणवत्ता केंद्र स्थापन करण्यात आली आहेत.

१२. इंडो-डच प्रकल्पांतर्गत स्थापन करण्यात आलेल्या प्रकल्पाची प्रगती

अ.क्र.	केंद्रांची नावे	मंजूर वर्ष	प्रकल्प रक्कम (रु. लाख)	प्रकल्प खर्च (रु. लाख)	शेरा
१	भाजीपाला गुणवत्ता केंद्र, केव्हीके बारामती, जि. पुणे	२०१५-१६	१३५३.५४	१०००.००	प्रकल्प पूर्ण व प्रशिक्षण सुरू
२	फुलपिके गुणवत्ता केंद्र, NIPHT तळेगांव, जि. पुणे	२०१६-१७	१२१८.९७	९९९.५१	प्रकल्प पूर्ण व प्रशिक्षण सुरू
	एकूण		**२५७२.५१**	**१९९९.५१**	

१३. एकात्मिक फलोत्पादन विकास अभियान २०२५-२६ मधील कार्यक्रम

सन २०२५-२६ या वर्षाकरिता केंद्र शासनाने १७०.८३ कोटी रकमेचा वर्षिक कृती आराखडा मंजूर केला असून त्यामध्ये ६० टक्के केंद्र हिस्सा रक्कम रुपये १०२.५० कोटी व ४० टक्के राज्य हिस्सा रक्कम रुपये ६८.३३ कोटी रकमेचा आहे. या कार्यक्रमाअंतर्गत राबविण्यात येणारे प्रमुख घटक व तरतूद पुढील प्रमाणे आहे.

(रु. लाख)

अ.क्र.	बाब	आर्थिक कार्यक्रम
१	लागवड साहित्याची निर्मिती	८४४.००
२	क्षेत्र विस्तार व अळिंबी प्रकल्प	२०३०.१५
३	जुन्या फळबागांचे पुनरुज्जीवन	२३५.२०
४	सामूहिक शेततळे	१६०२.८८
	शेततळे अस्तरीकरण	१७६.१२
५	नियंत्रित शेती	३४२०.००
६	जैविक औषधी निर्मिती/पिक चिकित्सालय/उतीपाने तपासणी व एकात्मिक कीड/अन्नद्रव्ये व्यवस्थापन	७२.७०
७	मधुमक्षिका पालन	१७.६०
८	फलोत्पादन यांत्रिकीकरण	१२७९.५०
९	मनुष्यबळ विकास एकूण	२३९.७०
१०	काढणीत्तोर व्यवस्थापन	५०९२.१५
११	पणन सुविधा	०.१५
१२	नावीन्य पूर्णबाबी	..
१३	इंडो-इस्त्राईल COE-Sweet Orange Paithan, Aurangabad	..
१४	इंडो-इस्त्राईल COE बळकटीकरण व नवीन COE	१५००.००
१५	अभियान व्यवस्थापन	५७३.१७
	एकूण	**१७०८३.३२**

१४. एकात्मिक फलोत्पादन विकास अभियान सन २०२६-२७

घटकनिहाय प्रस्तावित कार्यक्रम

आर्थिक रक्कम व आर्थिक मापदंड

(रुपये लाखात)

अ.क्र.	घटक (१)	अर्थसहाय्याची रक्कम (२)	अर्थसहाय्याचे स्वरूप (३)	भौतिक (४)	आर्थिक (५)
१	**अ. संशोधन**	रु. १००.०० लाख/प्रकल्प	ICAR, CSIR, SAUs, राष्ट्रीय स्तरावरील सरकार अंतर्गत केंद्र सरकारच्या संस्था, एजन्सी आणि इतर स्थान विशिष्ट संस्था आवश्यकतेवर आधारित उपयोजित संशोधन आणि विकास कामे करतील (i) बियाणे आणि लागवड साहित्य (ii) तंत्रज्ञान मानकीकरण (iii) तंत्रज्ञान संपादन आणि (iv) प्रशिक्षण आणि FLD देणे, प्रकल्प मोडवर १००% सहाय्याने	..	..
२	**ब. लागवड साहित्याचे पायाभूत सुविधा विकास**				
	ब-१ लागवड साहित्याचे निर्मिती करणे				
	i) मोठी रोपवाटिका (१ ते २ हेक्टर)	रु. पर्यंत. ३० लाख/हे. प्रमाणानुसार मोठ्या रोपवाटिकेची किमत: १ हे.- ३०.०० लाख २ हे.- ३०.०० लाख X २	सार्वजनिक क्षेत्रासाठी १००% आणि खाजगी क्षेत्राला ४०% सहाय्य (बँक कर्जाशी निगडीत) सदर रोपवाटिकामधून, दरवर्षी फळपिके, वृक्ष प्रजाती व मसाला पिके व वृक्ष प्रजातीत सुगंधी वनस्पतीची कमीत कमी ५०,००० कलमे रोपे प्रती हेक्टर करणे बंधनकारक राहील.	५	३००.००
	ii) लहान रोपवाटिका (०.४ ते १ हेक्टर)	रु. २० लाख/हे.	सार्वजनिक क्षेत्रासाठी १००% आणि खाजगी क्षेत्राला ५०% अर्थसहाय्य कमीत कमी २५००० कलमे / रोपे प्रती हेक्टर बंधनकारक राहील.	१०	१००.००
	iii) रोपवाटीका मानांकन निकषांची पूर्तता करण्यासाठी रोपवाटिकेच्या पायाभूत सुविधामध्ये सुधारणा करणे (२ हेक्टरपर्यंत)	जास्तीत जास्त ४.०० लाख/हे.	सार्वजनिक क्षेत्रासाठी १००% आणि खाजगी क्षेत्राला ५०% अर्थसहाय्य.	२०	८०.००
	iv) नवीन उती संवर्धन प्रयोगशाळा स्थापन करणे	२५ लाख रोपाच्या क्षमतेसाठी प्रति प्रकल्प रु.२५० लाखांपर्यंत किंवा किमान १० लाख रोपांसाठी प्री-रेटा आधारावर प्रकल्प.	सार्वजनिक क्षेत्राला १००% अर्थसहाय्यआणि खाजगी क्षेत्राच्या बाबतीत बँक कर्जाशी निगडीत अर्थसहाय्य ४०% प्रकल्प आधारित कमीत कमी १० लाख रोपे प्रती वर्षे उत्पादन करणे आवश्यक	१	१००.००
	v) स्वयंचलित ट्रे सीडर युनिटसह नियंत्रित परिस्थितीत हाय-टेक प्लग प्रकार नर्सरी	०.२ ते १ हेक्टर क्षेत्रासाठी आधारित प्रकल्प. @ रु. १२०० प्रति चौ.मी. प्रमाणानुसार.	सार्वजनिक क्षेत्राला १००% अर्थसहाय्यआणि खाजगी क्षेत्राच्या बाबतीत बँक कर्जाशी निगडीत अर्थसहाय्य ५०% प्रकल्प आधारित	१	१२०.००

तक्ता १६ - चालू...

(रुपये लाखात)

अ.क्र. (१)	घटक (२)	अर्थसहाय्याची रक्कम (३)	अर्थसहाय्याचे स्वरूप (४)	भौतिक (५)	आर्थिक (६)
	vi) भाजीपाला आणि मसाला पिके बियाणे उत्पादन				
	अ) खुली परागीकरण पिके (१ ते २ हेक्टर)	रु ५०,०००/हे.	१ ते २ हेक्टर क्षेत्रासाठी सार्वजनिक क्षेत्राला १००% आणि खाजगी क्षेत्राच्या सहाय्याच्या बाबतीत ३५% अर्थसहाय्य	१०० हे.	५०.००
	ब) संकरित बियाणे (१ ते २ हेक्टर)	रु.१.८० लाख/हे.	सार्वजनिक क्षेत्राला १००% आणि खाजगी क्षेत्राच्या बाबतीत ३५% अर्थसहाय्य	३० हे.	५४.००
	vii) गुणवत्तापूर्ण लागवड साहित्य आयात करणे	प्रकल्पावर आधारित प्रकल्पाची किमत रु. पर्यंत, १५० लाख/वर्ष.	१००% दराने मदत सार्वजनिक क्षेत्र आणि FPOS, FIGS, SHGs आणि सहकारी बँक कर्जाशी सबसिडी ५०% SHGs प्रकल्प-आधारित.		
	viii भाजीपाला बागायती पिकांसाठी हाताळणी, प्रक्रिया, पॅकिंग आणि साठवण यासह दर्जेदार बियाणे आणि लागवड साहित्याचे उत्पादन	प्रकल्पावर आधारित प्रकल्पाची किमत रु. पर्यंत, ३०० लाख वर्ष,	राज्य सरकारला १००% दराने मदत / सार्वजनिक क्षेत्र आणि खाजगी क्षेत्राच्या बाबतीत, प्रकल्प आधारित FPOS, FIGS, SHGS आणि सहकारी संस्थांसह बँक कर्जाशी सबसिडी ५०% अर्थसहाय्य		
३	B. २ नवीन बागांची स्थापना (क्षेत्र विस्तार-प्रति लाभार्थी कमाल २ हेक्टर क्षेत्रासाठी).				
	१. फळे				
खर्चिक पिके					
	i) द्राक्ष, किवी, पेंशन फ्रूट, स्ट्रॉबेरी, ड्रॅगन फ्रूट, खजूर इत्याची फळ पिके. ठिबकशिवाय सिंचन (ठिबक इतर योजनांशी एकत्रित असावे)	१. स्ट्रॉबेरी रु. २.० लाख/हे	२ हेक्टरपर्यंतच्या क्षेत्रासाठी सर्वसाधारण क्षेत्रामध्ये ४०% सहाय्य, ६०:४०, १ हप्तेमध्ये अनुसूचित क्षेत्रासाठी ५०%	२०० हे.	१६०.००
		ii. किवी, पेंशन फ्रूट, सपोर्ट सिस्टीम अत्तलेले ड्रॅगन फ्रूट रु. ड्रॅगन फळासाठी ६.७५ लाख हे. रु. पेंशन फळासाठी २.७५ लाख हे. रु. किवीसाठी २.५० लाख हे.	२ हेक्टरपर्यंतच्या क्षेत्रासाठी सर्वसाधारण क्षेत्रामध्ये @ ४०% सहाय्य, ६०:४०, २ हप्ते अनुसूचित क्षेत्रासाठी ५०% दुसऱ्या वर्षी ८०% झाडे जिवंत असावीत.	५०० हे.	८१०.००
		iii. द्राक्ष रु. ३.०० लाख हे. समर्थन प्रणालीसह	२ हेक्टर पर्यंतच्या क्षेत्रासाठी सर्वसाधारण क्षेत्रामध्ये ४०% सहाय्य. ६०:४० २ हप्ते		
		iv. खजूर (उती संवर्धन) रु.४.०० लाख है	२ हेक्टर पर्यंतच्या क्षेत्रासाठी सर्वसाधारण क्षेत्रामध्ये ४०% सहाय्य. ६०:४० २ हप्ते		

तक्ता १६ - चालू...

(रुपये लाखात)

अ.क्र. (१)	घटक (२)	अर्थसहाय्याची रक्कम (३)	अर्थसहाय्याचे स्वरूप (४)	भौतिक (५)	आर्थिक (६)
	अ) ठिबक सिंचनाने	प्रति थेंब अधिक पिक योजनेच्या नियमानुसार	मूळ खर्चाच्या नियमाव्यतिरिक्त, जसे की वर नमूद केल्याप्रमाणे ठिबक सिंचनाशिवाय, ठिबक सिंचन प्रणालीच्या स्थापनेसाठी अर्थसहाय्य		
	ii केळी आणि अननस (By Suckers)				
	अ) ठिबक सिंचनाशिवाय (ठिबक इतर योजनांसोबत एकत्रित असावे)	रु.१.१० लाख हे.	२ हेक्टर पर्यंतच्या क्षेत्रासाठी सर्वसाधारण क्षेत्रामध्ये ४०% सहाय्य. ६०:४०, २ हप्ते.		
	b) ठिबक सिंचनाने	प्रति थेंब अधिक पिक योजनेच्या नियमानुसार	मूळ खर्चाव्यतिरिक्त म्हणजे दर नमूद केल्याप्रमाणे ठिबक सिंचनाशिवाय, ठिबक सिंचन प्रणालीच्या स्थापनेसाठी अर्थसहाय्य		
	iii केळी आणि अननस (उती संवर्धनाद्वारे)				
	अ) ठिबक शिवाय एकत्रीकरण (ठिबक इतर योजनांसह एकत्र केले पाहिजे)	रु. १.७५ लाख/हे.	२ हेक्टर पर्यंतच्या क्षेत्रासाठी सर्वसाधारण क्षेत्रामध्ये ४०% राहाय्य. ६०:४०, २ हप्ते.		
	b) ठिबक सिंचनाने	प्रति थेंब अधिक पिक योजनेच्या नियमानुसार	मूळ खर्चाव्यतिरिक्त म्हणजे वर नमूद केल्याप्रमाणे ठिबक सिंचनाशिवाय, ठिबक सिंचन प्रणालीच्या स्थापनेसाठी प्रति थेंब अधिक पिक योजनेच्या प्रमाणानुसार		
	(ब) खर्चिक फळ पिके सोडून इतर पिके				
	(i) एवोकॅडो, रॅम्बुटन, पर्सिमोन, डयुरियन, जर्दाळू, नाशपाती, पीच, मनुका, चेरी, ब्लूबेरी, अंजीर, मॅगोस्टीन इत्यादी फळ पिके.				
	अ) ठिबक सिंचनाशिवाय (ठिबक इतर योजनांसोबत एकत्रित असावे)	रु.१.२५ लाख हे.	२ हेक्टर पर्यंतच्या क्षेत्रासाठी सर्वसाधारण क्षेत्रामध्ये @४०% सहाय्य. ६०:४०, २ हप्ते. अनुसूचित क्षेत्रासाठी ५०%, दुसऱ्या वर्षी ८०% झाडे जिवंत असावीत.	१० हे.	३.००
	b) ठिबक सिंचनाने	प्रति थेंब अधिक पिक योजनेच्या नियमानुसार	मूळ खर्चाव्यतिरिक्त म्हणजे वर नमूद केल्याप्रमाणे ठिबक सिंचनाशिवाय, ठिबक सिंचन प्रणालीच्या स्थापनेसाठी पीडीएमसीच्या नियमांनुसार		

तक्ता १६ - चालू...

(रुपये लाखात)

अ.क्र.	घटक	अर्थसहाय्याची रक्कम	अर्थसहाय्याचे स्वरूप	भौतिक	आर्थिक
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)
	(ii) फळ पिके, जसे-पपई, फसला, चिक्कू, चिंच, जामुन, बेल, करवंद, बेर, जॅकफ्रूट, खिरणी, सिताफळ, सफरचंद, आवळा, सीबकथॉर्न, गार्सिनिया, हनुमान फळ (सोर्सोप), कॅरोबमोला, जॅकफ्रूट, इ.				
	अ) ठिबक सिंचनाशिवाय (ठिबक इतर योजनांसोबत एकत्रित असावे)	रु.७५,०००/हे.	२ हेक्टरपर्यंतच्या क्षेत्रासाठी सर्वसाधारण क्षेत्रामध्ये @ ४०% सहाय्य. ६०:४०, २ हप्ते. अनुसूचित क्षेत्रासाठी ५०%		
	b) ठिबक सिंचनाने	प्रति थेंब अधिक पिक योजनेच्या नियमानुसार	मूळ खर्चाव्यतिरिक्त म्हणजे वर नमूद केल्याप्रमाणे ठिबक सिंचनाशिवाय, ठिबक सिंचन प्रणालीच्या स्थापनेसाठी अर्थसहाय्य.		
	क) सफरचंद, आंबा, पेरू, लिची, डाळिंब, मोसंबी इत्यादींच्या नवीन बागा.				
	अ) ठिबक सिंचनाशिवाय (ठिबक इतर योजनांशी एकरूप असेल)				
	(i) नियमित अंतर	रु. १.२५ लाख/हे.	२ हेक्टरपर्यंतच्या क्षेत्रासाठी सर्वसाधारण क्षेत्रामध्ये ४०% सहाय्य. ६०:४०, २ हप्ते.		
	(ii) उच्च घनता (सफरचंद व्यतिरिक्त)	रु. २.०० लाख/हे.	अनुसूचित क्षेत्रासाठी ५०% दुसऱ्या वर्षी ८०% झाडे जिवंत असावीत.		
	(iii) सपोर्ट सिस्टमसह सफरचंद मोठी उच्च घनता (किमान २२२२ झाडे प्रति हेक्टर.	रु. ५.०० लाख/हे.			
	(iv) अल्ट्रा उच्च घनता (सफरचंद व्यतिरिक्त)	रु. ३.०० लाख/हे.			
	(v) सपोर्ट सिस्टमसह Apple साठी अल्ट्रा हाय डेन्सिटी (किमान ३३३३ झाडे प्रति हेक्टर.)	रु. ७.५० लाख/हे.			
	b) ठिबक सिंचन सह एकत्रित	प्रति थेंब अधिक पिक योजनेच्या नियमांनुसार	मूळ खर्चाव्यतिरिक्त म्हणजे वर नमूद केल्याप्रमाणे ठिबक सिंचनाशिवाय, ठिबक सिंचन प्रणालीच्या स्थापनेसाठी प्रति थेंब अधिक पिक योजनेच्या नियमांनुसार		

तक्ता १६ - चालू...

(रुपये लाखात)

अ.क्र. (१)	घटक (२)	अर्थसहाय्याची रक्कम (३)	अर्थसहाय्याचे स्वरूप (४)	भौतिक (५)	आर्थिक (६)
	ii. भाजीपाला (जास्तीत जास्त २ हेक्टर क्षेत्रासाठी, प्रति लाभार्थी)				
	संकरित भाज्या (टोमॅटो, रताळे, अलोकेशिया, दुधी भोपळा, स्क्वेंश, झुकनी, फुलकोबी, कोबी, ब्रोकोली, शेवगा, कारले ब्रसेल्स, स्प्राउट्स, फ्रेंच बीन्स, फॅबिया बीन्स, मटार हिरवे, वांगी /औबर्गिन, शिमला मिरची, भेंडी, खरबूज, काकडी, हिरवी मिरची, गाजर, बीट रूट, सलगम, मुळा, नवलकोल, पालेभाज्या इ.)	रु. ६०.००० /-हे.	२ हेक्टरपर्यंतच्या क्षेत्रासाठी सर्वसाधारण क्षेत्रामध्ये ४०% सहाय्य एकच हप्त्यामध्ये प्रो-रटा आधारावर.		
	i कांदा आणि लसूण खुले परागीकरण	रु. ५०,०००/हे.	२ हेक्टरपर्यंतच्या क्षेत्रासाठी सर्वसाधारण क्षेत्रामध्ये ४०% सहाय्य एकच हप्त्यात		
	III. मशरूमची लागवड				
	(a) मशरुम उत्पादन युनिट	रु. ३० लाख /युनिट	बँक कर्जाशी निगडीत सार्वजनिक क्षेत्रासाठी १००% खर्च आणि खाजगी क्षेत्रासाठी ४०% खर्च अनुसूचित क्षेत्रासाठी ५०%	२०	२४०.००
	(b) आळिंबी बीज उत्पादन युनिट	रु. २० लाख युनिट	बँक कर्जाशी निगडीत सार्वजनिक क्षेत्रासाठी १००% खर्च आणि खाजगी क्षेत्रासाठी ४०% खर्च, अनुसूचित क्षेत्रासाठी ५०%	५	८०.००
	(c) कंपोस्ट मेकिंग युनिट	रु. ३० लाख युनिट	बँक कर्जाशी निगडीत सार्वजनिक क्षेत्रासाठी १००% खर्च आणि खाजगी क्षेत्रासाठी ४०% खर्च	१०	१२०.००
	(d) कमी किमतीचे / लहान आकाराचे मशरूम उत्पादन युनिट	रु. २०० चौरस फूट आकाराच्या संरचनेसाठी प्रति युनिट २,०० लाख	प्रति युनिट ५०% दराने सहाय्य, प्रति लाभार्थी कमाल ५ युनिट्स.	५०	५०.००
	IV. फुले लागवड (प्रति लाभार्थी कमाल २ हेक्टर क्षेत्रासाठी)				
	i) दांडयांची फुले	रु. १.२५ लाख/हे.	सर्वसाधारण क्षेत्रासाठी ४०% अर्थसहाय्य	६० हे.	३०.००
	ii) कंदवर्गीय आणि रिझोमेंटिक फुले		अनुसूचित क्षेत्रासाठी ५०%		
	(ग्लॅडिओलस, लिली, बेझी, जरबेरा ट्यूबरोज आणि केशर इ)	रु. २.५० लाख/हे.	सर्वसाधारण क्षेत्रासाठी ४०% अनुसूचित क्षेत्रासाठी ५०% १ हप्त्यामध्ये	३० हे.	३०.००

(रुपये लाखात)

अ.क्र.	घटक	अर्थसहाय्याची रक्कम	अर्थसहाय्याचे स्वरूप	भौतिक	आर्थिक
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)
	iii) सुटी फुले (गुलाब, क्रायसैन्थेमम, ट्यूबरोज, चमेली, क्रॉसान्ड्रा, झेंडू, गेलार्डिया, कमळ, नीरियम, जास्वंद, बार्लेरिया इ.)	रु. ५०,०००/हे.	सर्वसाधारण क्षेत्रासाठी ४० % अनुसूचित क्षेत्रासाठी ५०% १ हप्त्यामध्ये	१०० हे.	२०.००
	V) मसाले (जास्तीत जास्त २ हेक्टर प्रति लाभार्थी क्षेत्रासाठी) १ हप्ता				
	i) बियाणे मसाले (अजवाई, बडीशेप, कारळे, सेलेरी, धणे, जिरे, मेथी, नायजेला, खसखस, काळे जिरे, मिरची इ.)	रु. ५०,०००/हे.	एकूण खर्चाच्या ४०% अर्थसहाय्य लागवड साहित्य आणि INM/IPM इत्यादीसाठी साहित्याचा खर्च भागविण्यासाठी योग्य दरानुसार. अनुसूचित क्षेत्रासाठी ५०%	१९५४.२०	३९०.८४
	ii) रायझोमेंटिक आणि बल्बस मसाले (आले, हळद आणि लसूण	रु. १.०० लाख /हे.	एकूण खर्चाच्या ४०% अर्थसहाय्य लागवड साहित्य आणि INM/IPM इत्यादीसाठी साहित्याचा खर्च भागविण्यासाठी योग्य दरानुसार. अनुसूचित क्षेत्रासाठी ५०%	४२० हे.	१६८.००
	iii) बहुवार्षिक मसाले (काळी मिरी, दालचिनी, कैसिया, लवंग, जायफळ, कोकम, कंबोज, चिंच, व्हॅनिला वेलची, ऑलस्पाईस, कढीपत्ता, स्टार बडीशेप, तमालपत्र इ.)	रु. १.०० लाख /हे.	एकूण खर्चाच्या ४०% अर्थसहाय्य लागवड साहित्य आणि INM/IPM इत्यादीसाठी साहित्याचा खर्च भागविण्यासाठी योग्य दरानुसार. अनुसूचित क्षेत्रासाठी ५०%	१० हे.	४.००
६	सहावा, सुगंधी आणि औषधी वनस्पती (जास्तीत जास्त २ हेक्टर प्रति लाभार्थी क्षेत्रासाठी)				
	i) महाग सुगंधी वनस्पती (गुलाब, रोझमेरी, ट्यूबरोज, जीरेंनियम, कॅमोमाइल, चंदन, दावना, जास्मिन, लॅव्हेंडर इ.)	रु. १.२५ लाख/हे.	एकूण खर्चाच्या ४०% अर्थसहाय्य लागवड साहित्य आणि INM/IPM इत्यादीसाठी साहित्याचा खर्च भागविण्यासाठी योग्य दरानुसार. अनुसूचित क्षेत्रासाठी ५०% १ हप्त्यामध्ये	२०० हे.	१००.००
	ii) इतर सुगंधी वनस्पती (पालमारोसा, लेमनग्रास, तुळशी, वेटिव्हर, जावा) सिट्रोनेला, गोड तुळस)	रु ५०,०००/हे.	एकूण खर्चाच्या ४०% अर्थसहाय्य लागवड साहित्य आणि INM/IPM इत्यादीसाठी साहित्याचा खर्च मागविण्यासाठी योग्य दरानुसार. अनुसूचित क्षेत्रासाठी ५०%	२०० हे.	४०.००
	iii) औषधी वनस्पती (मुलेठी, शतावरी, कलिहारी, श्वेत मुसळी, गुगले, मंजिष्ठ, कुटकी, आटीस, जटामांसी, अश्वगंधा, ब्राह्मी, तुळशी, विदारिकंद, पिपळी, चिरटा, पुष्करमूल इ.)	रु. १.५ लाख/हे.	एकूण खर्चाच्या ४०% अर्थसहाय्य लागवड साहित्य आणि INM/IPM इत्यादीसाठी साहित्याचा खर्च मागविण्यासाठी योग्य दरानुसार. अनुसूचित क्षेत्रासाठी ५०% १ हप्त्यामध्ये	५०० हे.	३००.००
	vii) लागवड पिके (जास्तीत जास्त २ हेक्टर प्रति लाभार्थी क्षेत्रासाठी), एमआयडीएच योजनेंतर्गत ठिबक प्रस्तावित नसल्यास घटक ड्रिपमध्ये एकत्रित केले जावेत, नंतर ते इतर योजनेत एकत्र केले जावे.				

तक्ता १६ - चालू...

(रुपये लाखात)

अ.क्र.	घटक	अर्थसहाय्याची रक्कम	अर्थसहाय्याचे स्वरूप	भौतिक	आर्थिक
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)
	(अ) काजू आणि कोको				
	a) ठिबक सिंचनाशिवाय	रु ७५,०००/हे.	२ हेक्टर पर्यंतच्या क्षेत्रासाठी सर्वसाधारण क्षेत्रामध्ये @ ४०% सहाय्य, ६०:४० च्या दुसऱ्या वर्षी ८० % झाडे जिवंत असावीत.		
	i) नियमित अंतर (ठिबक हे इतर योजनांसोबत एकत्र केले पाहिजे).		२ हप्त्यांमध्ये लागवड साहित्य आणि इतर इनपुट खर्चाची पूर्तता करण्यासाठी प्रो-रेटा आधारावर दुसऱ्या वर्षी ८०% झाडे जिवंत असावीत		
	b) सह आंतरपीक	रु ५०,०००/हे.	२ हेक्टर पर्यंतच्या क्षेत्रासाठी सर्वसाधारण क्षेत्रामध्ये @ ४०% सहाय्य, ६०:४० च्या २ हप्त्यांमध्ये लागवड साहित्य आणि इतर इनपुट खर्चाची पूर्तता करण्यासाठी प्रो-रेटा आधारावर दुसऱ्या वर्षी ८०% झाडे जिवंत असावीत		
	ii)उच्च घनता (किमान ४०० प्रति हेक्टर वनस्पती) (केवळ काजू)	रु.१.५ लाख/हे.	२ हेक्टर पर्यंतच्या क्षेत्रासाठी सर्वसाधारण क्षेत्रामध्ये @ ४०% सहाय्य, ६०:४० च्या २ हप्त्यांमध्ये लागवड साहित्य आणि इतर इनपुट खर्चाची पूर्तता करण्यासाठी प्रो-रेटा आधारावर दुसऱ्या वर्षी ८०% झाडे जिवंत असावीत		
	b) ठिबक सिंचनाने	प्रति थेंब अधिक पिक योजनेच्या नियमानुसार	मूळ खर्चाव्यतिरिक्त म्हणजे वर नमूद केल्याप्रमाणे ठिबक सिंचनाशिवाय, ठिबक सिंचन प्रणालीच्या स्थापनेसाठी अर्थसहाय्या PDMC नियमानुसार उपलब्ध असेल.		
	(ब) बदाम आणि अक्रोडाच्या नवीन बागा				
	अ) ठिबक सिंचनाशिवाय (ठिबक इतर योजनांसोबत एकत्र केले पाहिजे)	बदाम रु. ३.०० लाख/हे. अक्रोड: रु. ४.०० लाख/हे.	२ हेक्टर पर्यंतच्या क्षेत्रासाठी सामान्य क्षेत्रामध्ये ४०% दराने अर्थसहाय्य दुसऱ्या वर्षी ८०% झाडे जिवंत असावीत ६०:४० च्या २ हप्त्यांमध्ये लागवड साहित्य आणि इत्तर इनपुट खर्चाची पूर्तता करण्यासाठी प्रो रेटा आधारावर.		
	b) ठिबक सिंचनाने	प्रति थेंब अधिक पिक योजनेच्या नियमांनुसार	मूलभूत खर्चाव्यतिरिक्त , जसे की वर नमूद केल्याप्रमाणे एकत्रीकरणाशिवाय, ठिबक सिंचन प्रणालीच्या स्थापनेसाठी अर्थसहाय्य PDMC नियमांनुसार उपलब्ध असेल.		

तक्ता १६ - चालू...

(रुपये लाखात)

अ.क्र.	घटक	अर्थसहाय्याची रक्कम	अर्थसहाय्याचे स्वरूप	भौतिक	आर्थिक
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)
४	**B.३. जुन्या फळबागांचे पुनरुज्जीवन/बदली, छत व्यवस्थापन (प्रति लाभार्थी २ हेक्टर क्षेत्र मर्यादा)**				
	i) मृत/मृत/वृद्ध झाडे काढून टाकणे	रु. १०,०००/हे.	एकूण खर्चाच्या ४०% अर्थसहाय्य, अनुसूचित क्षेत्रासाठी ५०% १ हप्त्यामध्ये	१२०० हे.	४८.००
	ii) नवीन प्लांटने टॉप वर्किंग आणि गॅप भरणे	रु. १०,०००/हे.	एकूण खर्चाच्या ४०% अर्थसहाय्य, अनुसूचित क्षेत्रासाठी ५०% १ हप्त्यामध्ये	१२०० हे.	४८.००
	iii) पोषक व्यवस्थापन, कीटक व्यवस्थापन आणि यासाठी इनपुटची किंमत सिंचन	रु. ४०,०००/हे.	एकूण खर्चाच्या ४०% अर्थसहाय्य, अनुसूचित क्षेत्रासाठी ५०% १ हप्त्यामध्ये	१२०० हे.	१९२.००
५	**B.४. सामुहिक शेततळे**				
	अ) समुदायासाठी पाणी साठवण संरचना- शेत समुदायावर बांधकाम टाकी, तलाव/प्लास्टिक / RCC अस्तर वापरणारे जलाशय	रु. २४.०० लाख प्रति युनिट. घनमीटर सर्वसाधारण भागात ८० रुपये प्रति आणि जास्तीत जास्त ३०,००० घन मीटर क्षमता.	किमान ५०० मायक्रॉन प्लास्टिक फिल्स किंवा RCC/HDPE अस्तर वापरून कमांड एरियाच्या आधारावर ३०,००० घनमीटर साठवण क्षमतेसाठी आणि प्रो-राटा आधारावर कमांड एरियाच्या १० हेक्टर सिंचनासाठी ७५% अर्थसहाय्य.	८००	२४००.००
	b) पाणी साठवण रचना व्यक्ती - वापरून शेत तलाव टाक्या इत्यादींचे बांधकाम प्लास्टिक/आरसीसी अस्तर	रु.१.५० लाख प्रति युनिट	खर्चाच्या ५० टक्के रु. ७५००० जास्तीत जास्त	५००	३७५.००
	c) कूपनलिका/बोअरवेल बांधणे (हा घटक फक्त इतर घटकांसह एकत्रीकरणात विचारात घेतला जाईल.	प्रति थेंब अधिक पिक योजनेच्या नियमानुसार	प्रति थेंब अधिक पिक योजनेच्या नियमांनुसार		
	ड) लवचिक पाणी साठवण टाकी (हा घटक फक्त इतर घटकांसह एकत्रीकरणात विचारात घेतला जाईल घटक)	रु. ८,०००० लिटर पाणी साठवण क्षमता असलेली टाकी	पूर्वोत्तर आणि हिमालयीन राज्य, अनुसूचित क्षेत्रे, अस्थिर गावे, अंदमान आणि निकोबार आणि लक्षद्वीप बेटांमध्ये जास्तीत जास्त ५०००० लिटर/लाभार्थी पर्यंत प्रो-रेटा आधारावर वेगवेगळ्या क्षमतेसाठी विहित मापदंडानुसार ५०% सहाय्य.		
६.	**B.५. संरक्षित शेती**				
	१. पॉली हाऊस / हायब्रीड / मागे घेण्यायोग्य संरचना				
	a) वातावरण नियंत्रित हरीतगृह आणि फॅन पॅड प्रणाली	रु. १८०० /चौ. मी. (क्षेत्र ५०० चौ. मी. पर्यंत) रु. १६००/चौ. मी.(>५०० चौ.मी. ते १००८ चौ.मी.) रु. १५००/चौ. मी.(>१००८ चौ. मी. ते २०८० चौ.मी.) रु. १४५०/-चौ.मी.(> २०८० ते ४००० चौ.मी.)	प्रति लाभार्थी कमाल ४००० चौरस मीटर क्षेत्रफळासाठी ५०% अर्थसहाय्य. अनूसूचित क्षेत्रासाठी १५% अधिकचा खर्च मापंदड		

तक्ता १६ - चालू...

(रुपये लाखात)

अ.क्र.	घटक	अर्थसहाय्याची रक्कम	अर्थसहाय्याचे स्वरूप	भौतिक	आर्थिक
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)
	(b) नैसर्गिकरित्या वायुविजन हरीतगृह				
	i. ट्यूबलर/आयताकृती रचना	रु.१२००/चौ. मी. (क्षेत्र ५०० चौ.मी. पर्यंत) रु. १०५०/चौ.मी. (५०० चौ. मी १००८ चौ.मी.) रु. १०००/चौ. मी. (१००८ चौ. मी. ते २०८० चौ. मी.) रु. ९५०/चौ.मी.>२०८० ते ४००० चौ.मी.	प्रति लाभार्थी कमाल ४००० चौरस मीटर क्षेत्रफळासाठी ५०% अर्थसहाय्य.	५.२६ हे.	४९९.७०
	ii. बाबू/केबल पुरलिन रचना	रु. ४५०/चौ.मी.	प्रति लाभार्थी कमाल ४००० चौरस मीटर क्षेत्रफळासाठी ५०% अर्थसहाय्य, बांबूच्या संरचनेच्या बाबतीत, अर्थसहाय्य प्रति लाभार्थी २० युनिट्सपर्यंत मर्यादित असेल आणि प्रत्येक युनिटचा आकार २०० चौ.मी. पेक्षा जास्त नसावा.		
	२. शेड नेट/एग्रो टेक्सटाईल नेट हाऊस				
	a) ट्यूबलर / आयताकृती रचना	रु ७१०/चौ. मी.	प्रति लाभार्थी कमाल ४००० चौ.मी. क्षेत्रफळासाठी ५०% दर	८०.०० हे.	२८४०.००
	(b) बांबू / केबल परलिन रचना	रु. ४५०/चौ. मी.	प्रति लाभार्थी कमाल ४००० चौ. मी. क्षेत्रफळासाठी ५०% अर्थसहाय्य बांबूच्या संरचनेच्या बाबतीत, मदत प्रति लाभार्थी २० युनिट्सपर्यंत मर्यादित असेल आणि प्रत्येक युनिटचा आकार २०० चौ. मी. पेक्षा जास्त नसावा.		
	३. Plastic/Non woven cloth Tunnels	रु. ८०/चौ.मी.	प्रति लाभार्थी कमाल ४००० चौ.मी. क्षेत्रफळासाठी ५०% अर्थसहाय्य अनुसूचित क्षेत्रासाठी १५% अधिकचा खर्च मापदंड		
	४. कमी उंचीचे हरीतमूह (Walk in tunnels)	रु.७२०/चौ.मी.	प्रति लाभार्थी जास्तीत जास्त ३ युनिट्ससाठी ५०% अर्थसहाय्य (प्रत्येक युनिट ८०० चौ. मी. पेक्षा जास्त नसावे).		
	५. पक्षी रोधक जाळी / गारपीठ रोधक जाळी	रु.५०/ चौ.मी.	प्रति लाभार्थी जास्तीत जास्त १०००० चौरस मीटर क्षेत्रासाठी ५०% अर्थसहाय्य. प्रति लाभार्थी किंवा लहान क्षेत्रासाठी प्रमाणानुसार. अनुसूचित क्षेत्रासाठी १५% अधिकचा खर्च मापदंड	..	..
	६. लागवड साहित्याची किंमत आणि पॉली हाऊस/नेट हाऊसमध्ये उगवलेली उच्च मूल्याची फळे आणि भाज्यांची लागवड	रु. १५०/ चौ.मी.	प्रति लाभाची कमाल ४००० चौरस मीटर क्षेत्रफळासाठी ५०% अर्थसहाय्य किंवा लहान क्षेत्रासाठी प्रमाणानुसार. सिमला मिरची, काकडी, कस्तुरी, टोमॅटो, ब्रोकोली, अजमोदा (ओवा), सेलेरी आणि संशोधन संस्थानी मंजूर केलेली इतर पिके.		
	७. संरक्षित परिस्थितीत उगवलेले ऑर्किड (नेट हाऊस) आणि ॲंथुरियम (पॉली हाऊस) लागवड साहित्य आणि लागवडीचा खर्च.	रु. ७००/चौ.मी.	प्रति लाभार्थी कमाल ४००० चौरस मीटर क्षेत्रफळासाठी ५०% अर्थसहाय्य किंवा लहान क्षेत्रासाठी प्रमाणानुसार	१.०० हे.	३५.००
	८. लागवड साहित्याची किंमत आणि ची लागवड (कार्नेशन आणि जरबेरा पॉली हाऊसमधील लागवड)	रु. ६००/चौ.मी.	प्रति लामाथी कमाल ४००० चौरस मीटर क्षेत्रफळासाठी ५०% अर्थसहाय्य किंवा लहान क्षेत्रासाठी प्रमाणानुसार. अनुसूचित क्षेत्रासाठी १५% अधिकचा खर्च मापदंड	१.०० हे.	३०.००
	९. लागवड साहित्याची किंमत आणि पॉली हाऊसमध्ये गुलाब, शेवंती आणि लिलीयमची लागवड.	रु. ४५०/ चौ.मी.	प्रति लाभार्थी कमाल ४००० चौरस मीटर क्षेत्रफळासाठी ५०% अर्थसहाय्य किंवा लहान क्षेत्रासाठी प्रमाणानुसार. अनुसूचित क्षेत्रासाठी १५% अधिकचा खर्च मापदंड	२.०० हे.	४५.००

तक्ता १६ - चालू...

(रुपये लाखात)

अ.क्र.	घटक	अर्थसहाय्याची रक्कम	अर्थसहाय्याचे स्वरूप	भौतिक	आर्थिक
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)
	१०. प्लॅस्टिक मल्चिंग/ज्यूट/कृषी कापड/कोणतीही जैवविघटनशील सामग्री	रु. ४०,०००/हे.	५०% प्रति लाभार्थी कमाल २ हेक्टर पर्यंत अनुसूचित क्षेत्रासाठी १५% अधिकचा खर्च मापदंड	१६२०.०० हे.	३२४.००
	११. नव्याने समाविष्ट घटक :				
	i. हायड्रोपोनिक्स आणि एरोपोनिक्स	रु. ३५०/- प्रति चौ.मी.	प्रति लाभार्थी कमाल १००० चौ. मी. क्षेत्रफळासाठी ५०% अर्थसहाय्य अनुसूचित क्षेत्रासाठी १५% अधिकचा खर्च मापदंड		
	ii. केवळ पॉली हाऊसमध्ये परिसंचरण पंखे	रु. ५०००/- प्रति पंखा.	कमाल ४००० चौरस मीटर क्षेत्रासाठी कमाल ६ पंख्यांसाठी ५०% अर्थसहाय्य, प्रति लाभार्थी अनुसूचित क्षेत्रासाठी १५% अधिकचा खर्च मापदंड		
	iii. फर्टिगेशनसाठी सेन्सर आधारित ऑटोमेशन सिस्टम	रु. ४ लाख/युनिट	किमान ४००० चौरस मीटर क्षेत्रफळासाठी प्रति लाभार्थी प्रति युनिट ५०% अर्थसहाय्य, संरक्षित लागवडीखालील प्रति लाभार्थी, अनुसूचित क्षेत्रासाठी १५% अधिकतम		
	iv. भाजीपाला पिकांसाठी आधार व्यवस्था	रु. ०.२० लाख प्रति हेक्टर	प्रति लाभार्थी जास्तीत जास्त २ हेक्टर क्षेत्रासाठी किंवा लहान क्षेत्रासाठी प्रमाणानुसार सर्व शेतकऱ्यांना ५०% अर्थसहाय्य. अनुसूचित क्षेत्रासाठी १५% अधिकतम		
	v. गारपीट विरोधी पक्षी जाळीसाठी कायमस्वरूपी आधार संरचना	रु. २० प्रति चौ.मी.	जास्तीत जास्त २ हेक्टर क्षेत्रासाठी ५०% सहाय्य, प्रति लाभार्थी किंवा लहान क्षेत्रासाठी प्रमाणानुसार, अनुसूचित क्षेत्रासाठी १५% अधिकतम		
	vi. कुंपण घालणे (हा घटक केवळ MIDH योजनेच्या इतर घटकांसह एकत्रीकरणात विचारात घेतला जाईल)	रु. ३०० प्रति रनिंग मीटर	प्रति लाभार्थी कमाल १००० रनिंग मीटरच्या अधीन ५०% सहाय्य. घटकामध्ये लोखंडी खांबांसह ४ धावत्या ओळीचा समावेश असावा ज्यामध्ये खांबांमध्ये १० फूट अंतर असावे.		
	vii. फळ/बंच कव्हर (कागद/न विणलेले आवरण/ कागदी पिशव्या इ.	रु. ०.५० लाख/हे.	प्रति लाभार्थी जास्तीत जास्त २ हेक्टर क्षेत्रासाठी किंवा लहान क्षेत्रासाठी प्रो-रेटा आधारावर सर्व शेतकऱ्यांना ५०% सहाय्य. अनुसूचित क्षेत्रासाठी १५% अधिकतम खर्च मापदंड	५०० हे.	१२५.००
	viii. तण नियंत्रक आच्छादन	५० प्रति चौ.मी.	जास्तीत जास्त ४००० चौ.मी. क्षेत्रासाठी सर्व शेतकऱ्यांना ५०% सहाय्य, अनुसूचित क्षेत्रासाठी १५% अधिकतम खर्च मापदंड	२१० हे.	५२५.००
	B. ६ काटेकोर शेती विकास केंद्र (PFDCs)	प्रकल्प आधारित	PFDC ला १००% अर्थसहाय्य		
७	**B.7 एकात्मिक अन्नद्रव्य व्यवस्थापन (INM)/एकात्मिक कीड व्यवस्थापन (IPM) चा प्रचार**				
	i) एकात्मिक अन्नद्रव्य / एकात्मिक कीड व्यवस्थापन	रु. ५०००/हे.	२ हेक्टर पर्यंतच्या क्षेत्रासाठी ३० टक्के अर्थसहाय्य. प्रति लाभार्थी	६८० हे.	१०.२०
	ii) पिक चिकित्सालय	रु. २५.०० लाख युनिट	सार्वजनिक क्षेत्राला १०० टक्के आणि खाजगी क्षेत्राला ५० टक्के अर्थसहाय्य	४	१००.००

तक्ता १६ - चालू...

(रुपये लाखात)

अ.क्र.	घटक	अर्थसहाय्याची रक्कम	अर्थसहाय्याचे स्वरूप	भौतिक	आर्थिक
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)
८	**B.8 सेंद्रिय शेती**				
	i) सेंद्रिय शेतीचा अवलंब	PKVY नियमांनुसार	पर्यंतच्या क्षेत्रासाठी PKVY नियमांनुसार सेंद्रिय शेतीचा अवलंब करण्यासाठी अर्थसहाय्य	..	..
	ii) सेंद्रिय प्रमाणन	PKVY नियमांनुसार	पूर्वोत्तर आणि हिमालयीन राज्ये, अनुसूचित क्षेत्रे, सर्व राज्याना PKVY नियमानुसार सेंद्रिय प्रमाणीकरणासाठी अर्थसहाय्य	..	..
	iii) वर्मी कंपोस्ट यूनिट्स/सेंद्रिय इनपुट उत्पादन	रु. १,००,०००/ युनिट कायमस्वरूपी संरचनेसाठी आणि रु. HDPE व्हर्मिबेडसाठी १६,०००/यूनिट.	कायमस्वरूपी संरचनेच्या ३०'x८'x२.५' परिमाणाच्या युनिटच्या आकाराशी सुसंगत @ ५०% सहाय्य. एचडीपीई व्हर्मिबेडसाठी, @ ५०% च्या अनुरूप आकार ९६ cft (१२'x४'x२') आणि IS १५९०७:२०१०		
९	B.९ आदर्श शेती पद्धतीसाठी दत्तक आणि प्रमाणन (GAP)/भारत (GAP)	रु.२०,०००/हे.	५०% @ कमाल २ हेक्टर/लाभार्थीच्या अधीन किंवा लहान क्षेत्रासाठी यथानुपात आधारावर मदत.		
१०	B.१० फलोत्पादन पिकासाठी गुणवत्ता केंद्र	रु १५००,०० लाख/केंद्र	सार्वजनिक क्षेत्राला १००% @ सहाय्य, हे द्विपक्षीय सहकार्य अंतर्गत तांत्रिक सहकार्याने देखील स्थापित केले जाऊ शकते.		
	B.११ परागीकरणासाठी मधुमक्षिका पालन				
११	i) न्यूक्लियस स्टॉकचे उत्पादन (सार्वजनिक क्षेत्र)	रु. २०,०० लाख	सार्वजनिक क्षेत्रासाठी १००% अर्थसहाय्य		
	ii) मधमाशी संवर्धकाद्वारे मधमाशी वसाहतीचे उत्पादन.	रु. १०.०० लाख	किमान उत्पादनासाठी ४०% अर्थसहाय्य, २००० वसाहती/वर्ष		
	iii) मधमाश्यांच्या पोळ्यांचे एक युनिट/ मधमाश्यांच्या वसाहतीसह ८ फ्रेमचे बॉक्स	रु.४०००/युनिट	खर्चाच्या ४०% अर्थसहाय्य, ५० वसाहती/ लाभार्थी याच्यापुरते मर्यादित.	१०००	१६.००
	iv) मधमाशांचे पोळे	रु. २०००/प्रति पोळे	खर्चाच्या ४०% अर्थसहाय्य, ५० वसाहती/लाभार्थी यांच्यापुरते मर्यादित	५००	४.००
	v) मध एक्स्ट्रॅक्टरसह उपकरणे/४ फ्रेम), अन्न ग्रेडकंटेनर (३० किलो), नेट, मधमाशी पालन उपकरणाच्या संपूर्ण सेटसह,	रु.२०,०००/सेट	खर्चाच्या ४०% अर्थसहाय्य, प्रति लाभार्थी एका संचापर्यंत मर्यादित,	३०	२.४०
१२	**१२. फलोत्पादन यांत्रिकीकरण (स्टैंडअलोन मशिनरी/उपकरणे अनुज्ञेय असणार नाहीत)**				
	i) ट्रॅक्टर				
	a) ट्रॅक्टर (२० PTO HP पर्यंत) २ WD	रु. ४.०० लाख प्रति युनिट	सर्वसाधारण प्रवर्गासाठी किमतीच्या ४० टक्के जास्तीत जास्त रु. १.६० लाख प्रति युनिट अनु. जाती, अनु. जमाती, महिला, लहान व सीमांत शेतकरी यासाठी किमतीच्या ५० टक्के जास्तीत जास्त रु. २.०० लाख प्रति युनिट	४२०	८४०.००

तक्ता १६ - चालू...

(रुपये लाखात)

अ.क्र. (१)	घटक (२)	अर्थसहाय्याची रक्कम (३)	अर्थसहाय्याचे स्वरूप (४)	भौतिक (५)	आर्थिक (६)
	b) ट्रॅक्टर (२० PTO HP पर्यंत) ४ WD	रु. ४.९० लाख प्रति युनिट	सर्वसाधारण प्रवर्गासाठी किमतीच्या ४० टक्के जास्तीत जास्त रु. १.९६ लाख प्रति युनिट अनु. जाती, अनु. जमाती, महिला, लहान व सीमांत शेतकरी यासाठी किमतीच्या ५० टक्के जास्तीत जास्त रु. २.४५ लाख प्रति युनिट	१५०	३६७.५०
	ii) पॉवर टिलर				
	a) पॉवर टिलर (८ BHP पर्यंत)	रु. २.०० लाख प्रति युनिट	सर्वसाधारण प्रवर्गासाठी किमतीच्या ४० टक्के जास्तीत जास्त रु. ०.८० लाख प्रति युनिट अनु. जाती, अनु. जमाती, महिला, लहान व सीमांत शेतकरी यासाठी किमतीच्या ५० टक्के जास्तीत जास्त रु.१.०० लाख प्रति युनिट	१००	१००.००
	b) पॉवर टिलर (८ BHP वरील)	रु. २.४० लाख प्रति युनिट	सर्वसाधारण प्रवर्गासाठी किमतीच्या ४० टक्के जास्तीत जास्त रु. १.०० लाख प्रति युनिट अनु.जाती, अनु. जमाती, महिला, लहान व सीमांत शेतकरी यासाठी किमतीच्या ५० टक्के जास्तीत जास्त रु. १.२० लाख प्रति युनिट	१००	१२०.००
	iii) पिक संरक्षण उपकरणे				
	a) मैन्युअल स्प्रेअर नॅपसॅक फूट ऑपरेटेड स्प्रेअर	रु. ०.०२ लाख प्रति युनिट	सर्वसाधारण प्रवर्गासाठी किमतीच्या ४० टक्के जास्तीत जास्त रु. ०.००८ लाख प्रति युनिट अनु. जाती, अनु. जमाती, महिला, लहान व सीमांत शेतकरी यासाठी किमतीच्या ५० टक्के जास्तीत जास्त रु.०.०१ लाख प्रति यूनिट	५०	०.५०
	b) पॉवर्ड नॅपसॅक स्प्रेअर/पॉंचर ऑपरेटेड तैवान स्प्रेअर (क्षमता ८-१२ लीटर)	रु. ०.०६ लाख प्रति यूनिट	सर्वसाधारण प्रवर्गासाठी किमतीच्या ४० टक्के जास्तीत जास्त रु. ०.०२४ लाख प्रति युनिट अनु. जाती, अनु. जमाती, महिला, लहान व सीमांत शेतकरी यासाठी किमतीच्या ५० टक्के जास्तीत जास्त रु. ०.०३ लाख प्रति युनिट	८०	२.४०
	c) पॉवर्ड नॅपसॅक स्प्रेअर/पॉवर ऑपरेटेड तैवान स्प्रेअर (१२ पेक्षा जास्त क्षमता १६/लि.)	रु. ०.०८ लाख प्रति यूनिट	सर्वसाधारण प्रवर्गासाठी किमतीच्या ४० टक्के जास्तीत जास्त रु. ०.०३२ लाख प्रति युनिट अनु. जाती, अनु. जमाती, महिला, लहान व सीमांत शेतकरी यासाठी किमतीच्या ५० टक्के जास्तीत जास्त रु. ०.०४ लाख प्रति युनिट	१५०	६.००
	d) पॉवर्ड नॅपसॅक स्प्रेअर/पॉवर ऑपरेटेड तैवान स्प्रेअर (१६/लि.पेक्षा जास्त क्षमता)	रु.०.२० लाख प्रति युनिट	सर्वसाधारण प्रवर्गासाठी किमतीच्या ४० टक्के जास्तीत जास्त रु. ०.०८ लाख प्रति युनिट अनु. जाती, अनु. जमाती, महिला, लहान व सीमांत शेतकरी यासाठी किमतीच्या ५० टक्के जास्तीत जास्त रु. ०.१० लाख प्रति युनिट	४५०	४५.००
	e) ट्रॅक्टर ऑपरेटेड स्प्रेअर (बूम प्रकार)	रु.०.८२ लाख प्रति यूनिट	सर्वसाधारण पवर्गासाठी किमतीच्या ४० टक्के जास्तीत जास्त रु. ०.३२८ लाख प्रति युनिट अनु. जाती, अनु. जमाती, महिला, लहान व सीमांत शेतकरी यासाठी किमतीच्या ५० टक्के जास्तीत जास्त रु. ०.४१ लाख प्रति युनिट	८०	३२.८०

तक्ता १६ - चालू...

(रुपये लाखात)

अ.क्र. (१)	घटक (२)	अर्थसहाय्याची रक्कम (३)	अर्थसहाय्याचे स्वरूप (४)	भौतिक (५)	आर्थिक (६)
	f) ट्रॅक्टर ऑपरेटेड स्प्रेअर (हवाई वाहक/सहाय्यक)	रु.२.७६ लाख प्रति युनिट	सर्वसाधारण प्रवर्गासाठी किमतीच्या ४० टक्के जास्तीत जास्त रु. १.१० लाख प्रति युनिट अनु. जाती, अनु. जमाती, महिला, लहान व सीमांत शेतकरी यासाठी किमतीच्या ५० टक्के जास्तीत जास्त रु. १.३८ लाख प्रति युनिट	८०	११०.४०
	g) ट्रॅक्टर ऑपरेट इलेक्ट्रोस्टॅटिक्स स्प्रेअर	रु.५.०० लाख प्रति युनिट	सर्वसाधारण प्रवर्गासाठी किमतीच्या ४० टक्के जास्तीत जास्त रु. २.०० लाख प्रति युनिट अनु. जाती, अनु. जमाती, महिला, लहान व सीमांत शेतकरी यासाठी किमतीच्या ५० टक्के जास्तीत जास्त रु. २.५० लाख प्रति युनिट	८०	२००.००
	h) इको फ्रेंडली लाइट ट्रॅप	रु.०.०४ लाख प्रति युनिट	सर्वसाधारण प्रवर्गासाठी किमतीच्या ४० टक्के जास्तीत जास्त रु. ०.०१६ लाख प्रति युनिट अनु. जाती, अनु. जमाती, महिला, लहान व सीमांत शेतकरी यासाठी किमतीच्या ५० टक्के जास्तीत जास्त रु. ०.०२ लाख प्रति युनिट		
	iv) प्रात्यक्षिक हेतुने फलोत्पादनासाठी नवीन यंत्रे आणि साधनांची आयात	कमाल रु. पर्यंत. १००.०० लाख प्रति युनिट	शेतकरी गट/FPO/FIGs साठी एकूण खर्चाच्या १००% फक्त सार्वजनिक क्षेत्रासाठी आणि ५०% खाजगी क्षेत्रासाठी अर्थसहाय्य		
१३	B १३. प्रात्यक्षिकाद्वारे तंत्रज्ञानाचा प्रसार/ फ्रंट लाइन प्रात्यक्षिक	रु. २५.०० लाख	शेतकऱ्यांच्या शेतात ७५% आणि सार्वजनिक क्षेत्र, ICAR, SAUs इत्यादीच्या शेतात १००% अर्थसहाय्य		
१४.	B १४. मनुष्यबळ विकास कार्यक्रम (HRD)				
	i) माळी प्रशिक्षण	रु. १५.०० लाख/युनिट	१००% अर्थसहाय्य		
	ii) प्रशिक्षण संस्था/भारतीय कृषी कौशल्य परिषद (ASCI) च्या मान्यताप्राप्त अभ्यासक्रमांनुसार पर्यवेक्षक, माळी आणि कृषी/ बागायती उद्योजकांसाठी प्रशिक्षण फलोत्पादन क्षेत्र	प्रशिक्षण संस्था/ASCI च्या खर्चाच्या नियमांनुसार १००% अर्थसहाय्य	प्रशिक्षण संस्था/ASCI च्या खर्चाच्या नियमांनुसार १००% अर्थसहाय्य		
	iii) शेतकऱ्यांचे प्रशिक्षण/प्रदर्शन भेट/अभ्यास दौरा				
	a) राज्याअंतर्गत	रु. १००० प्रति दिवस/प्रति शेतकरी वाहतूक खर्चासह	विहित खर्चाच्या निकषांच्या १००% अर्थसहाय्य कमाल ५ दिवसांच्या कालावधीसाठी	५०००	२५०.००
	b) राज्याबाहेरील	वास्तविकतेनुसार प्रकल्प	वास्तविकतेनुसार १००% @ अर्थसहाय्य. प्रवासाच्या खर्चासह कमाल ७ दिवसांच्या कालावधीसाठी प्रशिक्षण\	..	१५०.००
	c) देशाबाहेर	कमाल रु. पर्यंत. १.५० लाख / सहभागी	प्रकल्प आधारित. आर्थिक हवाई/रेल्वे प्रवासासाठी १००% अर्थसहाय्य, मिशन मॅनेजमेंट अंतर्गत कोर्स फीचा खर्च, (प्रस्ताव असेल MIDH विभाग, DA&FW द्वारे विचार केला जातो)	..	..

तक्ता १६ - चालू...

(रुपये लाखात)

अ.क्र. (१)	घटक (२)	अर्थसहाय्याची रक्कम (३)	अर्थसहाय्याचे स्वरूप (४)	भौतिक (५)	आर्थिक (६)
	iv)अधिकारी/तांत्रिक कर्मचारी/क्षेत्रीय अधिकारी यांचे प्रशिक्षण/अभ्यास दौरा				
	अ) राज्या अंतर्गत	३००/दिवस प्रति सहभागी अधिक TA/DA, स्वीकार्य	विहित खर्चाच्या निकषांच्या १००% अर्थसहाय्य.	११०००	३३.००
	ब) बाहेरील राज्य/केंद्रशासित प्रदेशांचा अभ्यास दौरा (किमान ५ चा गट सहभागी)	१०००/दिवस प्रति सहभागी अधिक TA/DA, स्वीकार्य	विहित खर्चाच्या निकषांच्या १००% अर्थसहाय्य.		
	क) देशाबाहेर	कमाल रु. पर्यंत वास्तविक नुसार प्रति सहभागी १.५० लाख.	प्रकल्प आधारित. आर्थिक हवाई/रेल्वे प्रवासासाठी १००% @ सहाय्य. मिशन मॅनेजमेंट अंतर्गत कोर्स फीचा खर्च. (केवळ MIDH विभाग, DA&FW द्वारे प्रस्तावावर विचार केला जाईल)		..
	C. काढणीत्तोर व्यवस्थापन				
	C.१ पॅक हाऊस (फार्म गेट जंगम हाताळणी ट्रॉली, सॉर्टिंग टेबल आणि फार्म गेट स्टँडअलोन कोल्ड स्टोरेजसह)	9m X 6m आकारासह कमाल रु.२५.० लाख/युनिट पर्यंत प्रति लाभार्थी, तथापि, घटक निवडीनुसार निवडलेल्या पर्याय/तंत्रज्ञानाच्या आधारे वास्तविक खर्च काढला जाईल. NCCD मार्गदर्शक तत्वे.	५०% अर्थसहाय्य फक्त स्वीकार्य. **टीप :** घटकाची अंमलबजावणी फक्त NCCD मार्गदर्शक तत्त्वांनुसारच करावी लागेल.	३००	७२०.००
	C.२ एकात्मिक पॅक हाऊस (कन्व्हेयर बेल्ट सॉर्टिंग, ग्रेडिंग, वॉशिंग, ड्रायिंग, वेईग स्केल, एचपीटी, स्टेकिंग (क्रेट्स), डॉक लेव्हलर सिस्टम, प्रीकूलिंग (आवश्यक असल्यास #. कोल्ड रूम ट्रान्झिट आणि रीफर व्हॅनसह १८m x २२m आकाराच्या सुविधा #हा नवीन घटक समाविष्ट आहे आणि केवळ एकात्मिक मोडमध्ये गरजेनुसार प्रदान केला जातो.	प्रति लाभार्थी कमाल रु. १६०.०० लाख पर्यंत. तथापि, NCCD मार्गदर्शक तत्त्वांनुसार घटकांच्या निवडीवर अवलंबून निवडलेल्या घटक/पर्यायाच्या आधारावर वास्तविक किंमत काढली जाईल.	बँक कर्जाशी निगडीत सर्वसाधारण क्षेत्र ३५%आणि ५०% पूर्वोत्तर आणि अनुसूचित क्षेत्रे ५० % **टीप :** घटकाची अंमलबजावणी फक्त NCCD मार्गदर्शक तत्त्वांनुसारच करावी लागेल.	४	२२४.००
	C.३. संकलन एकत्रीकरण कन्व्हेयर बेल्ट सॉर्टिंग, ग्रेडिंग, वॉशिंग, वाळवणे, २२०m x २६m आकाराच्या सुविधा असलेले केंद्र वजनाचा पूल, स्वयंचलित संगणकीकृत	प्रति लाभार्थी कमाल रु. ३२०.० लाख पर्यंत.तथापि, NCCD मार्गदर्शक तत्त्वांनुसार घटक निवडीवर अवलंबून	बँक कर्जाशी निगडीत अर्थसहाय्य सर्वसाधारण क्षेत्र ३५% अनुसूचित क्षेत्रे ५० % **टीप :** घटकाची अंमलबजावणी फक्त NCCD मार्गदर्शक तत्त्वांनुसारच करावी लागेल.		

तक्ता १६ - चालू...

(रुपये लाखात)

अ.क्र. (१)	घटक (२)	अर्थसहाय्याची रक्कम (३)	अर्थसहाय्याचे स्वरूप (४)	भौतिक (५)	आर्थिक (६)
	प्रणाली, एचपीटी, बीओपीटी, स्टॅकिंग (क्रेट्स), डॉक लेव्हलर सिस्टम, प्रीकूलिंग (आवश्यक असल्यास) # आणि कोल्ड रूम ट्रान्झिट, #हा ॲड-ऑन घटक आहे आणि केवळ एकात्मिक मोडमध्ये गरजेनुसार प्रदान केला जातो.	निवडलेल्या घटक/पर्यायावर आधारित वास्तविक खर्च काढला जाईल.			
	C.४ पूर्व शितकरण गृह	कमाल खर्च रु. ५.०० लाख पर्यंत/MT	सर्वसाधारण क्षेत्र ३५% बँक कर्जाशी निगडीत टीप: घटकाची अंमलबजावणी फक्त NCCD मार्गदर्शक तत्त्वांनुसारच करावी लागेल. अनुसूचित क्षेत्र ५०%	..	..
	C.५ मोबाइल प्री- कूलिंग युनिट	रु. ३०.०० लाख	सर्वसाधारण क्षेत्र ३५% अनुसूचित क्षेत्रे ५०%	..	..
	C.६ शितखोली i) शितखोली (स्टेजिंग)	कमाल खर्च रु. पर्यंत, ५२.०० लाख.	सर्वसाधारण क्षेत्र ३५% अनुसूचित क्षेत्रे ५०%	४	७२.८०
	ii) सौर ऊर्जा शींतगृह	C१, C२, C३ आणि C६ मध्ये प्रस्तावित केल्यानुसार स्वतंत्रपणे घेतले जाऊ शकते.	बँक कर्जाशी निगडीत अर्थसहाय्य, सर्वसाधारण क्षेत्र ३५% अनुसूचित क्षेत्रे ५०%	..	..
	C.७ कोल्ड स्टोरेज प्रकार- । (CS-१) i) कोल्ड स्टोरेज प्रकार - I ची व्याख्या CS-१ अशी केली जाते ज्यात सिव्हिलमध्ये बांधकाम समाविष्ट आहे पीयूएफ/पीआयआर पॅनेल, दरवाजे आणि पूर्व-खोल्या, रेफ्रिजरेशन युनिट्स, इलेक्ट्रिकल इन्स्टॉलेशन, प्रशासकीय ब्लॉक, सुरक्षा/अग्नी सुरक्षा आणि धोका नियंत्रण आणि मूलभूत मॅजेनाइन संरचना (इतर घटक तपशीलांसाठी कृपया NCCD मार्गदर्शक तत्त्वे पहा)	रु. ९६००/MT, (कमाल ५,००० MT क्षमता)	बँक कर्जाशी निगडीत अर्थसहाय्य सर्वसाधारण क्षेत्र ३५% अनुसूचित क्षेत्रे ५०% **टीप :** घटकाची अंमलबजावणी फक्त NCCD मार्गदर्शक तत्त्वांनुसारच करावी लागेल.	३	५०४.००
	ii) कोल्ड स्टोरेज प्रकार -I ची व्याख्या CS-१ सह केली जाते सिव्हिल आणि PEB च्या संयोजनात बांधकाम यासह	रु. १२०००/MT, (कमाल ५,००० MT क्षमता)	बँक कर्जाशी निगडीत अर्थसहाय्य सर्वसाधारण क्षेत्र ३५% अनुसूचित क्षेत्रे ५०%	३	६३०.००

तक्ता १६ - चालू...

(रुपये लाखात)

अ.क्र. (१)	घटक (२)	अर्थसहाय्याची रक्कम (३)	अर्थसहाय्याचे स्वरूप (४)	भौतिक (५)	आर्थिक (६)
	पीयूएफ/पीआयआर पटल, दरवाजे आणि पूर्व-खोल्या, रेफ्रिजरेशन युनिट्स, इलेक्ट्रिकल इन्स्टॉलेशन, प्रशासकीय ब्लॉक, सुरक्षा/अग्नी सुरक्षा आणि धोका नियंत्रण आणि मूलभूत मॅजेनाइन संरचना (इतरांसाठी घटक तपशीलांसाठी कृपया NCCD मार्गदर्शक तत्त्वे पहा)		**टीप :** घटकाची अंमलबजावणी फक्त NCCD मार्गदर्शक तत्त्वांनुसारच करावी लागेल.		
	iii) CO२ स्क्रबर (गरज/उत्पादन आधारित), युनिफाइड कंट्रोल सिस्टीम, मटेरियल कन्व्हेइग/होईस्ट सिस्टम, ऑटोमेटेड कॉम्प्युटराइज्ड सिस्टीम, एचपीटी, बीओपीटी आणि डॉक लेव्हलर सिस्टम (कोल्ड स्टोरेज यूनिट प्रकार १ साठी लागू फक्त)	कमाल खर्च रु. पर्यंत. ५०.० लाख / प्रकल्प. तथापि, निवडलेल्या घटक आणि प्रमाण इ. च्या आधारे वास्तविक किमत काढली जाईल NCCD मार्गदर्शक तत्त्वांनुसार घटक निवडीवर अवलंबून.	बँक कर्जाशी निगडीत अर्थसहाय्यक सर्वसाधारण क्षेत्र ३५% अनुसूचित क्षेत्रे ५०% **टीप :** घटकाची अंमलबजावणी फक्त NCCD मार्गदर्शक तत्त्वांनुसारच करावी लागेल.	..	..
	C.८ कोल्ड स्टोरेज प्रकार--कांदा (CS-१-कांदा)				
	i) कोल्ड स्टोरेज प्रकार -I Onion ची व्याख्या CS-१-कांदा अशी केली जाते ज्यात PUF/PIR पॅनेल, दरवाजे आणि अँटी रूम्स, रेफ्रिजरेशन युनिट्स, इलेक्ट्रिकल इन्स्टॉलेशन, ॲडमिनिस्ट्रेटिव्ह ब्लॉक, सेफ्टी/फायर सेफ्टी आणि धोका नियंत्रण आणि मूलभूत मॅझेनाइन रचना (इतरांसाठी घटक तपशील कृपया NCCD मार्गदर्शक तत्त्वे पहा)	रु. ९६००/MT, (कमाल ५,००० MT क्षमता)	बँक कर्जाशी निगडीत अर्थसहाय्य सर्वसाधारण क्षेत्र ३५% अनुसूचित क्षेत्रे ५०% **टीप :** घटकाची अंमलबजावणी फक्त NCCD मार्गदर्शक तत्त्वानुसारच करावी लागेल.	..	..
	ii) कोल्ड स्टोरेज प्रकार-I-कांद्याची व्याख्या CS-१-कांदा अशी केली जाते सिव्हिल आणि PEB च्या संयोजनात बांधकाम यासह PUF/PIR पटल, दरवाजे आणि पूर्व-खोल्या, रेफ्रिजरेशन यूनिट्स, इलेक्ट्रिकल इन्स्टॉलेशन, प्रशासकीय ब्लॉक, सुरक्षा/अग्नी सुरक्षा आणि धोका नियंत्रण आणि मूलभूत मॅझेनाइन संरचना (इतरांसाठी घटक तपशील कृपया NCCD मार्गदर्शक तत्त्वे पहा)	रु. १२०००/MT, (कमाल ५,००० MT क्षमता)	क्रेडिट लिंक्ड बँक एंडेड अर्थसहाय्य सर्वसाधारण क्षेत्र ३५% अनुसूचित क्षेत्रे ५०% **टीप :** घटकाची अंमलबजावणी फक्त NCCD मार्गदर्शक तत्त्वानुसारच करावी लागेल.	..	..
	iii) CO२ स्क्रबर, युनिफाइड कंट्रोल सिस्टीम, मटेरियल कन्व्हेइंग / हॉईस्ट सिस्टम, ऑटोमेटेड कॉम्प्युटराइज्ड	कमाल खर्च रु. पर्यंत. २७८.०० लाख / प्रकल्प, तथापि, NCCD मार्गदर्शक तत्त्वां-	बँक कर्जाशी निगडीत अर्थसहाय्य सर्वसाधारण क्षेत्र ३५% अनुसूचित क्षेत्रे ५०%		

तक्ता १६ - चालू...

(रुपये लाखात)

अ.क्र.	घटक	अर्थसहाय्याची रक्कम	अर्थसहाय्याचे स्वरूप	भौतिक	आर्थिक
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)
	सिस्टीम, एचपीटी, बीओपीटी आणि डॉक लेवलर सिस्टम (फक्त कोल्ड स्टोरेज युनिट्स टाइप १-कांदा साठी लागू)	नुसार घटकाच्या निवडीवर अवलंबून घटक आणि प्रमाण इत्यादीच्या आधारावर वास्तविक खर्च काढला जाईल.	बेटांच्या बाबतीत. **टीप :** घटकाची अंमलबजावणी फक्त NCCD मार्गदर्शक तत्त्वानुसारच करावी लागेल.		
	C.९ कोल्ड स्टोरेज प्रकार-।। (CS-२)				
	i) कोल्ड स्टोरेज प्रकार ।। ची व्याख्या CS-२ अशी केली जाते ज्यात सिव्हिल आणि PEB च्या संयोजनात बांधकाम PUF/PIR पटल, दरवाजे आणि पूर्व-खोल्या, रेफ्रिजरेशन यूनिट्स, इलेक्ट्रिकल इन्स्टॉलेशन, प्रशासकीय ब्लॉक, सुरक्षा/अग्नि सुरक्षा आणि धोका नियंत्रण आणि मूलभूत मॅझेनाइन रचना	रु. १२०००/MT, (कमाल ५,००० MT क्षमता)	बँक कर्जाशी निगडीत अर्थसहाय्य सर्वसाधारण क्षेत्र ३५% अनुसूचित क्षेत्रे ५०% **टीप :** घटकाची अंमलबजावणी फक्त NCCD मार्गदर्शक तत्त्वानुसारच करावी लागेल.	.. ..	.. ..
	ii) CO२ स्क्रबर (गरज/उत्पादन आधारित), युनिफाइड कंट्रोल सिस्टम, मटेरियल कन्व्हेइंग / होईस्ट सिस्टम, एचपीटी, बीओपीटी आणि डॉक लेव्हलर सिस्टम (कोल्ड स्टोरेज युनिट प्रकार २ साठी लागू फक्त)	कमाल खर्च रु. पर्यंत, ४९.०० लाख / प्रकल्प, तथापि, निवडलेल्या घटक आणि प्रमाण इ. च्या आधारे वास्तविक किंमत काढली जाईल NCCD मार्गदर्शक तत्त्वा-नुसार घटक निवडीवर अवलंबून.	बँक कर्जाशी निगडीत अर्थसहाय्य सर्वसाधारण क्षेत्र ३५% अनुसूचित क्षेत्रे ५०% **टीप :** घटकाची अंमलबजावणी फक्त NCCD मार्गदर्शक तत्त्वानुसारच करावी लागेल.	.. ..	.. ..
	C.९ कोल्ड स्टोरेज प्रकार--II-CA (CS-२-CA)				
	i) CA सह कोल्ड स्टोरेज प्रकार ।। ची व्याख्या CS-२-CA अशी केली जाते ज्यात सिव्हिल आणि PEB च्या संयोजनात बांधकाम PUF/PIR पटल, दरवाजे आणि पूर्व-खोल्या, रेफ्रिजरेशन यूनिट्स, इलेक्ट्रिकल इन्स्टॉलेशन, प्रशासकीय ब्लॉक, सेपटी/ फायर सेफ्टी आणि हॅझर्ड कंट्रोल आणि बेसिक मॅझेनाइन स्ट्रक्चर (इतरांसाठी घटक तपशील कृपया NCCD मार्गदर्शक तत्त्वेचे पहा)	अतिरिक्त रु. १२०००/MT कमाल ५००० MT क्षमतेसाठी.	बँक कर्जाशी निगडीत अर्थसहाय्यक सर्वसाधारण क्षेत्र ३५% सर्वसाधारण क्षेत्र ३५% **टीप :** घटकाची अंमलबजावणी फक्त NCCD मार्गदर्शक तत्त्वानुसारच करावी लागेल.	..	..
	ii) CA ॲड-ऑन: घटकांचे तपशील NCCD मार्गदर्शक तत्त्वामध्ये वर्णन केले आहेत.	कमाल खर्च रु. पर्यंत. १३४५ लाख/ प्रकल्प (सीए स्टोअरसाठी जास्तीत जास्त सबसिडी ॲड-ऑन्ससह ९०० लाखापेक्षा जास्त असू शकत नाही वास्तविक किंमत	बँक कर्जाशी निगडीत अर्थसहाय्य सर्वसाधारण क्षेत्र ३५% अनुसूचित क्षेत्रे ५०% **टीप :** घटकाची अंमलबजावणी फक्त NCCD मार्गदर्शक तत्त्वानुसारच करावी लागेल.	..	..

तक्ता १६ - चालू...

(रुपये लाखात)

अ.क्र. (१)	घटक (२)	अर्थसहाय्याची रक्कम (३)	अर्थसहाय्याचे स्वरूप (४)	भौतिक (५)	आर्थिक (६)
		निवडलेल्या घटक आणि प्रमाणावर आधारित असेल, NCCD नुसार घटक निवडीवर अवलंबून मार्गदर्शक तत्वे.			
	C.१० कोल्ड स्टोरेज प्रकार-IV (CS-४)				
	i) कोरडे मसाले आणि मनुका यांच्यासाठी कोल्ड स्टोरेजची व्याख्या CS-४ अशी केली जाते ज्यामध्ये PUF/PIR पैनेल, दरवाजे आणि अँटी-रूम्स, रेफ्रिजरेशन युनिट्स, इलेक्ट्रिकल इन्स्टॉलेशन, ॲडमिनिस्ट्रेटिक ब्लॉक, सेफ्टी/फायर सेफ्टी आणि हंझर्ड कंट्रोल आणि बेसिक मॅझेनायनचा समावेश आहे. रचना (इतरांसाठी घटक तपशील कृपया NCCD मार्गदर्शक तत्त्वे पहा)	रु. ९६००/MT, (कमाल ५,००० MT क्षमता)	सर्वसाधारण क्षेत्र ३५% अनुसूचित क्षेत्र ५०% **टीप :** घटकाची अंमलबजावणी फक्त NCCD मार्गदर्शक तत्त्वानुसारच करावी लागेल.	..	..
	ii) कोरडे मसाले आणि मनुका, MFP इत्यादीसाठी कोल्ड स्टोरेजची व्याख्या CS-४ अशी केली जाते सिव्हिल आणि PEB च्या संयोजनात बांधकाम यासह पीयूएफ/पीआयआर पॅनेल, दरवाजे आणि पूर्व-खोल्या, रेफ्रिजरेशन यूनिट्स, इलेक्ट्रिकल इन्स्टॉलेशन, प्रशासकीय ब्लॉक, सुरक्षा/अग्नी सुरक्षा आणि धोका नियंत्रण आणि मूलभूत मॅजेनाइन संरचना (इतरांसाठी घटक तपशील कृपया NCCD मार्गदर्शक तत्त्वे पहा)	रु. १२०००/MT, (५,००० MT क्षमतेमध्ये कमाल क्रेडिट लिंक्ड बँक एंडेड अर्थसहाय्य @३५%)	सर्वसाधारण क्षेत्र ३५% अनुसूचित क्षेत्र ५०% **टीप :** घटकाची अंमलबजावणी फक्त NCCD मार्गदर्शक तत्त्वानुसारच करावी लागेल.	..	..
	iii) युनिफाइड कंट्रोल सिस्टीम, मटेरियल हॉस्ट एचपीटी, बीओपीटी आणि डॉक लेव्हलर सिस्टम (कोल्ड स्टोरेज युनिटसाठी कोरडे मसाले आणि मनुका लागू)	कमाल खर्च रु. पर्यंत. ३१.०० लाख / प्रकल्प, तथापि, निवडलेल्या घटक आणि प्रमाण इ. च्या आधारे वास्तविक किंमत काढली जाईल NCCD मार्गदर्शक तत्त्वां-नुसार घटक निवडीवर अवलंबून.	बँक कर्जाशी निगडीत अर्थसहाय्य सर्वसाधारण क्षेत्र ३५% अनुसूचित क्षेत्र ५०% **टीप :** घटकाची अंमलबजावणी फक्त NCCD मार्गदर्शक तत्त्वानुसारच करावी लागेल.	..	..
	C.१२ तंत्रज्ञान इंडक्शन/आधुनिकीकरण कोल्ड स्टोरेजचे	कमाल रु. १२५ लाख परंतु रु. पेक्षा जास्त नाही. शीतगृहाच्या क्षमतेच्या ३०००/ MT रेफ्रिजरेशन आणि कमाल, रु. १२० लाख परंतु रु. पेक्षा जास्त नाही. इन्सुलेशन-	बँक कर्जाशी निगडीत अर्थसहाय्य सर्वसाधारण क्षेत्र ३५% सर्वसाधारण क्षेत्र ३५% **टीप :** घटकाची अंमलबजावणी फक्त NCCD मार्गदर्शक तत्त्वानुसारच करावी लागेल.	..	..

तक्ता १६ - चालू...

(रुपये लाखात)

अ.क्र. (१)	घटक (२)	अर्थसहाय्याची रक्कम (३)	अर्थसहाय्याचे स्वरूप (४)	भौतिक (५)	आर्थिक (६)
		साठी अनुक्रमे १८००/MT. तथापि, NCCD मार्गदर्शक तत्त्वांनुसार घटकांच्या निवडीवर अवलंबून निवडलेल्या घटक आणि प्रमाण इत्यादीच्या आधारावर वास्तविक किंमत काढली जाईल.			
	C.१४ प्राथमिक प्रक्रिया युनिट (हा घटक केवळ MIDH च्या इतर घटकांसह समाकलित मानला जाईल योजना)	रु. ३५.०० लाख युनिट	बँक कर्जाशी निगडीत अर्थसहाय्य सर्वसाधारण क्षेत्र ३५% अनुसूचित क्षेत्र ५०%	२०	२४५.००
	C.१३ रेफर वॅन	रु. कमाल पर्यंत ३१.०० लाख. ची क्षमता १४ MT आणि प्रमाणानुसार लहान क्षमते-साठी परंतु ४MT पेक्षा कमी नाही. तथापि, निवडलेल्या प्रमाण इत्यादीच्या आधारे वास्तविक खर्च काढला जाईल NCCD नुसार घटक निवडीवर अवलंबून मार्गदर्शक तत्त्वे.	बँक कर्जाशी निगडीत अर्थसहाय्य @३५% सर्वसाधारण क्षेत्र अनुसूचित क्षेत्र ५०% **टीप :** घटकाची अंमलबजावणी फक्त NCCD मार्गदर्शक तत्त्वांनुसारच करावी लागेल.	१४	१५१.९०
	C.१५ रायपनिंग चेंबर (CS-३)				
	i) नॉन-प्रेशराइज्ड रायपनिंग चेंबर (CS-३)	रु. १.०० लाख/MT	बँक कर्जाशी निगडीत अर्थसहाय्य सर्वसाधारण क्षेत्र ३५% अनुसूचित क्षेत्र ५०% लक्षद्वीप बेटाच्या बाबतीत.	४	१४०.००
	ii) प्रेशराइज्ड रायपनिंग चेंबर (CS-३)	रु. १.२० लाख/MT	बँक कर्जाशी निगडीत सर्वसाधारण क्षेत्र ३५% अनुसूचित क्षेत्र ५०%	४	१६८.००
	C.१६ कमी खर्चाचे कांदा/लसूण साठवण गृह	रु. ८००० प्रति मे टन	सर्वसाधारण क्षेत्रांमध्ये ५ ते १००० मेट्रिक टन क्षमतेच्या आकाराच्या युनिटसाठी ५०% खालील तपशीला प्रमाणे ५-२५ MT- रु. ८००० प्रति मे. टन २५-५०० MT- रु. ७००० प्रति मे. टन ५००-१००० MT- रु. ६००० प्रति मे. टन	१९००	१९००.००

तक्ता १६ - चालू...

(रुपये लाखात)

अ.क्र. (१)	घटक (२)	अर्थसहाय्याची रक्कम (३)	अर्थसहाय्याचे स्वरूप (४)	भौतिक (५)	आर्थिक (६)
			(प्रकल्पाची किंमत रु. ३०.०० लाखापेक्षा जास्त असल्यास अर्थसहाय्य क्रेडिट लिंक केले जाईल)		
	C.१७ पुसा झिरो एनर्जी कूल चेंबर (१०० किलो)	४००० रुपये प्रति युनिट	एकूण खर्चाच्या ५०%		
	C.१८ सोलर क्रॉप ड्रायर (२४ तासांच्या बॅकअपसह)	रु. २.५० लाख युनिट ७० किलो क्षमता आणि रु. कमाल ५ युनिटसाठी ३.५० लाख १०० किलो क्षमतेचे युनिट प्रति लाभार्थी	सर्वसाधारण क्षेत्र ४०% आणि अनुसूचित क्षेत्रे ५५% सर्वसाधारण क्षेत्र ३५%		
	C.१९ एकात्मिक कोल्ड चेन प्रकल्प	कमाल पर्यंत, रुपये खर्च १०००,०० लाख/ प्रति प्रकल्प, प्रकल्पात किमान ५ असणे आवश्यक आहे. C-२ मधील घटक मदतीसाठी पात्र होण्यासाठी C-११ पर्यंत.	बँक कर्जाशी निगडीत अर्थसहाय्य सर्वसाधारण क्षेत्र ३५% अनुसूचित क्षेत्र ५०%	२	७००.००
	C.२० एकात्मिक पुरवठा साखळी प्रकल्प	कमाल खर्च रु. पर्यंत. प्रति प्रकल्प २००० लाख	बँक कर्जाशी निगडीत अर्थसहाय्य सर्वसाधारण क्षेत्र ४०% अनुसूचित क्षेत्र ५५%		
	D. विपणन पायाभूत सुविधांची स्थापना				
	D.१ ग्रामीण बाजार/अपनीमंडी थेट बाजार	रु. २५.०० लाख	सर्वसाधारण क्षेत्र ४०% अनुसूचित क्षेत्र ५५%		
	D.२ किरकोळ बाजार/आउटलेट (पर्यावरण नियंत्रित)	रु. २०.०० लाख युनिट	सर्वसाधारण क्षेत्र ३५% अनुसूचित क्षेत्र ५०%		
	D.३ स्टेटिक/मोबाईल वेंडिग कार्ट/कूल चेंबरसह प्लॅटफॉर्म	३०,०००/युनिट	एकूण खर्चाच्या ५०%	..	..

तक्ता १६ - चालू...

(रुपये लाखात)

अ.क्र.	घटक	अर्थसहाय्याची रक्कम	अर्थसहाय्याचे स्वरूप	भौतिक	आर्थिक
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)
	D.४ रिटेल काउंटरसह सुधारित रिटेल रेफर व्हॅन (इंटिग्रेटेड बँक हाऊसशी जोडली जावी	रु. ३ मेट्रिक टन लोडिंग क्षमतेसह २० लाख	सर्वसाधारण क्षेत्र ३५% अनुसूचित क्षेत्र ५०%		
	D.५ कार्यात्मक पायाभूत सुविधा				
	i) गुणवत्ता नियंत्रण / विश्लेषण प्रयोगशाळा	रु २००,०० लाख	सार्वजनिक क्षेत्राला एकूण खर्चाच्या १००% अर्थसहाय्य आणि खाजगी क्षेत्राला खर्चाच्या ५०% वर बँक कर्जाशी निगडीत		
	E. अन्न प्रक्रिया				
	E.१ अन्न प्रक्रिया	रु. १००० लाख/युनिट	बँक कर्जाशी निगडीत ५०% सर्वसाधारण क्षेत्र ३५% आणि		
	E.२ मूल्यवर्धनासाठी दुय्यम प्रक्रिया युनिट	रु. १०० लाख/युनिट	सर्वसाधारण क्षेत्र ३५% अनुसूचित क्षेत्र ५०%		
	F. विशेष हस्तक्षेप				
	F.१ नाविन्यपूर्ण हस्तक्षेप कोणत्याही GOI योजनेंतर्गत समाविष्ट नाहीत.	परिव्यय १०%	प्रकल्प आधारित क्रियाकलाप म्हणून ५०% दराने सहाय्य,		
	F.२ आपत्कालीन/अनपेक्षित n ची आवश्यकता हाताळणे SHMs	कमाल रु १००.०० लाख पर्यंत	प्रकल्प प्रस्तावावर आधारित खर्चाच्या ५०% सहाय्य.		
	G. मिशन व्यवस्थापन				
	G.१ राज्य आणि जिल्हा मिशन कार्यालये आणि प्रशासकीय खर्च, प्रकल्प, तयारी, संगणकीकरण, आकस्मिकता इत्यादींसाठी अंमलबजावणी संस्था.	एकूण वार्षिक खर्चाच्या २.५%	१००% अर्थसहाय्य		४८२.४०
	G.२ हार्डवेअर, सॉफ्टवेअर खरेदी आणि वाहने भाड्याने घेण्यासह संस्थात्मक बळकटीकरण.	आधारित गरज	१००% अर्थसहाय्य		
	G.३ परिसंवाद परिषद, कार्यशाळा, प्रदर्शने, किसान मेळा, फलोत्पादन शो, मध सण इ.				
	A) आंतरराष्ट्रीय स्तरावर	प्रति कार्यक्रम रु. ७.५० लाख	१००% सार्वजनिक क्षेत्राला आणि @५०% खाजगी क्षेत्राला ३ दिवसाच्या इव्हेंटसाठी प्रो रेटा आधारावर मदत,		
	B) राष्ट्रीय स्तरावर	प्रति कार्यक्रम रु.५.०० लाख	सार्वजनिक क्षेत्राला १००% आणि खाजगी क्षेत्राला @५०% दर २ दिवसांच्या एका कार्यक्रमास.	१	५.००

तक्ता १६ - चालू...

(रुपये लाखात)

अ.क्र. (१)	घटक (२)	अर्थसहाय्याची रक्कम (३)	अर्थसहाय्याचे स्वरूप (४)	भौतिक (५)	आर्थिक (६)
	C) राज्य स्तर	प्रति कार्यक्रम रु. ३.०० लाख	सार्वजनिक क्षेत्राला १००% आणि खाजगी क्षेत्राला @ ५०% दर २ दिवसाच्या एका कार्यक्रमास जास्तीत जास्त रु. ३ लाख.	४	१२.००
	ड) जिल्हा स्तर	२.०० लाख रुपये प्रति कार्यक्रम	सार्वजनिक क्षेत्राला १००% आणि खाजगी क्षेत्राला ५०% वर २ दिवसांच्या कार्यक्रमास जास्तीत जास्त रु. २.०० लाख)	१५	३०.००
	G.४ प्रसिद्धी, छापील साहित्य आणि स्थानिक जाहिरातीद्वारे माहितीचा प्रसार	रु १,०० लाख / जिल्हा	१००% अर्थसहाय्य	३४	३४.००
	राज्य स्तरावर G.५ तांत्रिक अर्थसहाय्यगट	प्रकल्पावर आधारित ५०.०० लाख प्रति राज्य प्रतिवर्ष कमाल मर्यादेच्या अधीन आहे	१००% अर्थसहाय्य		५०.००
	G.६ बेसलाइन सर्वेक्षण आणि फलोत्पादन सांख्यिकी मजबूत करणे डेटा बेस राष्ट्रीय स्तरावर	प्रकल्प आधारित कमाल रु. २०० लाख प्रति राज्य/केंद्र शासित प्रदेश	१०० टक्के अर्थसहाय्य एक वेळच्या सर्वेक्षण आधारीत बाबीसाठी		
	G.७ तज्ञ/कर्मचारी नियुक्त करण्यासाठी राष्ट्रीय स्तरावर तांत्रिक अर्थसहाय्यगट, अभ्यास, सेमिनार / कार्यशाळा, प्रशिक्षण, आकस्मिकता	प्रतिवर्ष BE च्या २.५%	१००% अर्थसहाय्य		
	G. ८.FAQ, जागतिक बँक, ADB, द्विपक्षीय यांसारख्या आंतरराष्ट्रीय संस्थांसोबत तांत्रिक सहयोग सहकार्य.	प्रकल्प आधारित. वास्तविक खर्चाच्या आधारावर.	१००% खर्च.		
	आंतरराष्ट्रीय एक्सपोजर भेटी/ प्रशिक्षण अधिकारी इ.				
			एकूण		**१९२९५.८४**

१५. राष्ट्रीय मधुमक्षिका पालन व मध अभियान सन २०२६-२७

१. प्रस्तावना-

* मधुमक्षिका पालनाला असलेले महत्त्व लक्षात घेऊन आणि मधुक्रांतीचे उद्दिष्ट साध्य करण्यासाठी मधुमक्षिकापालनाचा समग्र विकास करण्याची गरज आहे. त्या अनुषंगाने शास्त्रोक्त मधुमक्षिकापालनाचा तसेच दर्जेदार मध आणि इतर पोळे उत्पादने यांचा एकंदर पुरस्कार व विकास करण्यासाठी केंद्र शासनामार्फत राष्ट्रीय मधुमक्षिका पालन आणि मध अभियानास मान्यता देण्यात आली. ही योजना १०० % केंद्र पुरस्कृत असून राष्ट्रीय मधुमक्षिका मंडळामार्फत राबविण्यात येत आहे.

* राष्ट्रीय मधुमक्षिका पालन आणि मध अभियाना अंतर्गत खालील उप-योजना / तीन लघु मोहिमा असतील : (a) लघु अभियान- I: या अभियाना अंतर्गत शास्त्रोक्त मधुमक्षिका पालनाचा अवलंब करून परागीकरण करून विविध पिकांचे उत्पादन आणि उत्पादकता यांच्यात सुधारणा घडवून आणण्यावर भर दिला जाईल. (b) लघु अभियान- II: या अभियानाच्या अंतर्गत पीक काढणीनंतरच्या मधुमक्षिका पालन / पोळे यांच्या व्यवस्थापनावर लक्ष केंद्रित केले जाईल. यामध्ये संकलन, साठवणूक, पणन, मूल्यवर्धन इ. चा समावेश असेल आणि या प्रक्रियांसाठी आवश्यक पायाभूत सुविधांच्या विकासावर भर असेल आणि (c) लघु अभियान- III: या अभियानात विविध प्रदेश / राज्ये / कृषीविषयक हवामान आणि सामाजिक आर्थिक स्थितीसाठी योग्य अशा संशोधन व तंत्रज्ञानाचा विकास करण्यावर लक्ष केंद्रित केले जाईल.

२. योजनेचा उद्देश-

मधुमक्षिकांच्या दर्जेदार केंद्रक साठ्यांचा विकास करणे, मध आणि इतर पोळे उत्पादनाच्या परिक्षणासाठी अत्याधुनिक दर्जेदार प्रयोगशाळा स्थापन करणे, उत्पन्न आणि रोजगार निर्मिती व मुल्यसाखळीचा विकास करणे इ.

३. निधी उपलब्धतेचे प्रमाण -

१०० टक्के केंद्र पुरस्कृत.

४. योजनेतील प्रमुख बाबी -

मधुमक्षिका स्नेही वनस्पतीची लागवड, मनुष्यबळ विकास कार्यक्रम, मधुमक्षिकांच्या दर्जेदार केंद्रक साठ्यांचा विकास, मध तपासणी प्रयोगशाळा इ.

५. योजनांचे अभिसरण -

एकात्मिक फलोत्पादन विकास अभियान, महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजना व भाऊसाहेब फुंडकर या योजनांमधून फळे आणि फुले या पिकांचा क्षेत्र विस्तार मधुमक्षिका पालन या बाबीसाठी पूरक राहील.

६. नावीन्यपूर्ण बाबी -

निरंक.

७. आर्थिक तरतूद व केंद्र राज्य हिस्सा -

रु. ४८३.१२ लाख प्रस्तावित आराखडा असून केंद्र हिस्सा १०० टक्के आहे.

८. योजनेतील प्रमुख घटक व आर्थिक तरतुद

राष्ट्रीय मधुमक्षिका पालन व मध अभियान सन २०२६-२७

प्रस्तावीत वार्षिक कृती आराखडा

अ.क्र.	घटक	आर्थिक मापदंड प्रती युनिट / प्रकल्प	कमाल अनुदान प्रती युनीट	आराखडा रक्कम रु. लाख भौतिक लक्षांक	आर्थिक लक्षांक
	मिनी मिशन -१				
१	दर्जेदार केंद्रक साठा असणाऱ्या केंद्रांचा विकास	३०.००	३०.००	१	३०.००
२	मधुमक्षिका ब्रिडरचा विकास	१२.५	५	२	१०.००
३	मध व इतर पोळे उत्पादने तपासणी प्रयोगशाळा	२००	१००	१	१००.००
४	सुविधा केंद्र (कस्टम हायरिंग सेंटर)	७५	५६.२	२	११२.४०
५	मधुमक्षिका पालनाद्वारे महिलांचे सशक्तीकरण- २५ महीलांचा एक असे स्वयंसहाय्यता गट स्थापन करून त्यांना ५००००/- खेळते भांडवल व २००००/- अर्थसहाय्य	०	०.७	२	१.४०
६	मधुमक्षिका स्नेही पिकांची व फुलपिकांची लागवड / मधमाशी उद्यान इ. (प्रकल्पाधारित)	०	०.५०/ हे	५	२.५०
७	**कार्यशाळा / परिसंवाद**				
i	राज्यस्तरीय -२ दिवसांसाठी व दररोज २५० सहभागी (रु.३.०० लाख)	३	३	१	३.००
ii	जिल्हास्तरीय -२ दिवसांसाठी व दररोज २०० सहभागी (रु.२.०० लाख)	२	२	५	१०.००
८	**शेतकरी / मधुमक्षिका पालनकर्ते यांना प्रशिक्षण व प्रक्षेत्र भेट २५ व्यक्तींचा समूह ७ दिवस**				
i	राज्याअंतर्गत प्रशिक्षण रु. १०००/- प्रती दिन प्रतीव्यक्ती याप्रमाणे २५ शेतकऱ्यांसाठी ७ दिवस (विभाग स्तरावर)	१.७५	१.७५	८	१४.००
९	**अधिकाऱ्यांचे राज्याअंतर्गत प्रशिक्षण व प्रक्षेत्र भेट**				
i	राज्यअंतर्गत प्रशिक्षण रक्कम रु.३०० प्रती दिन याप्रमाणे- अधिकाऱ्यांनी प्रवास / दैनिक भता त्यांच्या संस्था / विभागाकडुन प्राप्त करून घ्यावा. १० ते १५ अधिकाऱ्यांच्या तुकडीचे प्रत्येकी ७ दिवस (३०|८ विभाग स्तरावर)	दररोज रु. ३०० अधिकाऱ्याच्या पात्रतेनुसार प्रवास भत्ता / दैनिक भत्ता त्यांच्या आप आपल्या संस्था/विभागाकडुन घेण्यात यावा.		२४०	०.७२
१०	प्रसिद्धी व वाचन साहित्य छपाई	प्रकल्पाधारीत/प्रत्यक्ष			१.५०
११	उत्कृष्ठ मधुमक्षिका पालकास पुरस्कार देऊन सन्मानित करणे	प्रकल्पाधारीत/प्रत्यक्ष			६.००
	लघु मोहीम -२				
१२	मध व इतर पोळे उत्पादनांचे संकलन विक्री, ब्रॅन्ड विकसित करणे पणन सुविधा इ. साठी केंद्रे	३०	२०	१	२०.००
१३	मध व इतर पोळे उत्पादनांचे पॅकिंग व साठवणुक, शीतगृहे सुविधा इ.	८०	६०	१	६०.००
१४	मध व इतर पोळे उत्पादनांवरील प्रक्रियांसाठी प्रकल्प	५००	३००	१	८०.००
	उप एकूण				**४५१.५२**
१५	अभियान व्यवस्थापन	६ टक्के			२७.०९
१६	कार्यालयीन खर्च व मनुष्यबळ व सुविधा				४.५१
	एकूण				**४८३.१२**

तक्ता-१ TABLE-1

अनिवार्य (राज्य) (Committed) (State)

१६. वित्तीय तक्ते / 16. Financial Statement

वित्तीय आवश्यकता : Financial Requirement : **फलोत्पादन Horticulture** (रुपये हजारात) (Rs. in Thousands)

अ. क्र.	तपशील	प्रत्यक्ष रकमा २०२४-२५ Actuals 2024-25	अर्थसंकल्पीय अंदाज २०२५-२६ Budget Estimate 2025-26	सुधारीत अंदाज २०२५-२६ Revised Estimate 2025-26	अर्थसंकल्पीय अंदाज २०२६-२७ Budget Estimate 2026-27	Description
1	2	3	4	5	6	7
	मागणी क्रमांक डी-३					**DEMAND No. D-3**
	२४०१-पीक संवर्धन					2401-Crop Husbandary
	११९-बागायती व भाजीपाला पिके					**119-Horticulture and Vegetable Crops.**
१	(०३) (०१) भाजीपाला, रोपमळे फळे रोपमळे व स्थानिक उद्याने (२४०१ १७२२)	587384	840047	638987	851281	(03) (01) Nurseries, Fruit Nurseries and Station Gardens (2401 1722)

तक्ता-२ TABLE-2

कार्यक्रम (राज्य हिस्सा) Scheme (State Share)

वित्तीय तक्ते / Financial Statement

वित्तीय आवश्यकता : Financial Requirement : **फलोत्पादन Horticulture** (रुपये हजारात) (Rs. in Thousands)

अ. क्र.	तपशील	प्रत्यक्ष रकमा २०२४-२५ Actuals 2024-25	अर्थसंकल्पीय अंदाज २०२५-२६ Budget Estimate 2025-26	सुधारीत अंदाज २०२५-२६ Revised Estimate 2025-26	अर्थसंकल्पीय अंदाज २०२६-२७ Budget Estimate 2026-27	Description
1	2	3	4	5	6	7
	मागणी क्रमांक डी-३					**DEMAND No. D-3**
	२४०१-पीक संवर्धन					*2401-Crop Husbandary*
	१०९-विस्तार व शेतकरी प्रशिक्षण					**109-Extension and Farmers Training**
	११०-पीक विमा					**110-Crop Insurance**
१	(००) (०९) प्रधानमंत्री पिक विमा योजनेंतर्गत नारळ विमा (राज्य हिस्सा २५ टक्के) (२४०१ ए ६७३)	0	250	250	1	(00) (09) Coconut Insurance Under Pradhamantri Crop Insurance Scheme (State Share 25%) (2401 A 673)
	११३-कृषि अभियांत्रिकी					**113-Agricultural Engineering**
२	(००) (२१) प्रधानमंत्री कृषि सिंचन योजना प्रति थेंब अधिक पिक (सुक्ष्म सिंचन) (कें.पु.यो.) (राज्य हिस्सा ४० टक्के) (२४०१ ए ९९६)	2793325	1535867	3519766	1221800	(00) (21) Pradhan Mantri Krishi Sinchan Yojana - Per Drop More Crop (Micro Irrigation) (CSS) (State Share 40%) (2401 A 996)
३	(००) (२२) मुख्यमंत्री शाश्वत कृषि सिंचन योजना (सर्वसाधारण) (कार्यक्रम) (२४०१ बी ०७२)	3093617	5000000	3500000	200000	(00) (22) Chief Minister sustainable Agriculture Irrigation Scheme (General) (2401 B 072)

तक्ता-२ TABLE-2 (समाप्त)

कार्यक्रम (राज्य हिस्सा) Scheme (State Share)

वित्तीय तक्ते / Financial Statement

वित्तीय आवश्यकता : Financial Requirement : **फलोत्पादन Horticulture** (रुपये हजारात) (Rs. in Thousands)

अ. क्र.	तपशील	प्रत्यक्ष रकमा २०२४-२५ Actuals 2024-25	अर्थसंकल्पीय अंदाज २०२५-२६ Budget Estimate 2025-26	सुधारीत अंदाज २०२५-२६ Revised Estimate 2025-26	अर्थसंकल्पीय अंदाज २०२६-२७ Budget Estimate 2026-27	Description
1	2	3	4	5	6	7
	११९-बागायती व भाजीपाला पिके					**119-Horticulture and Vegetable Crops.**
४	(०१) (२०) पीक संरक्षण योजना (कार्यक्रम) (२४०१ ३२१५)	0	15227	0	1	(01) (20) Plant protection Scheme (2401 3215)
५	(०१) (३३) भाऊसाहेब फुंडकर फळबाग लागवड योजना (कार्यक्रम) (२४०१ एट८९)	700000	1000000	1000000	1500000	(01)(33) Bhausaheb Fundakar Hort-culture Plantation Scheme (Scheme) (2401 A 889)
६	(०३) (३८) नारळ विकास बोर्ड पुरस्कृत विविध बाबींकरिता एकत्रित तरतूद राज्य हिस्सा कार्यक्रम (२४०१ ए ९४२)	800	2600	1820	2600	(03) (38) Inclusive provision for Verious Components of Coconut Development Board Scheme State Share (Scheme)(2401 A 942)
७	(०३) (३९) सिट्रेस इस्टेट - राज्य योजना (कार्यक्रम) (२४०१ बी ०२५)	190295	750733	429744	250000	(03) (39) Citrus Estate - State Scheme (Scheme) (2401 B 025)
८	(०४) मसाला पिके (४) (१) मा. बाळासाहेब ठाकरे हरिद्रा (हळद) संशोधन व प्रशिक्षण केंद्र (१०० टक्के राज्य योजना) (कार्यक्रम) (२४०१ बी ४४६)	334169	280000	270020	1000000	(04) Spice Crops (4) (1) Hon. Balasaheb Thackeray Haridra (Turmeric) Research and Training Centre (100% State Scheme) (Scheme) (2401 B 446)

तक्ता-३ TABLE-3

कार्यक्रम (केंद्र हिस्सा) Scheme (Central Share)

वित्तीय तक्ते / Financial Statement

वित्तीय आवश्यकता : Financial Requirement :

फलोत्पादन Horticulture

(रुपये हजारात) (Rs. in Thousands)

अ. क्र.	तपशील	प्रत्यक्ष रकमा २०२४-२०२५ Actuals 2024-25	अर्थसंकल्पीय अंदाज २०२५-२०२६ Budget Estimate 2025-26	सुधारीत अंदाज २०२५-२०२६ Revised Estimate 2025-26	अर्थसंकल्पीय अंदाज २०२६-२०२७ Budget Estimate 2026-27	Description
1	2	3	4	5	6	7
	मागणी क्रमांक डी-३					**DEMAND No. D-3**
	२४०१-पीक संवर्धन					*2401-Crop husbandary*
	१०९-विस्तार व शेतकरी प्रशिक्षण					**109-Extensation and Farmers Training**
	११३-कृषि अभियांत्रिकी					**113-Agricultural Engineering Corps.**
१	(००)(०७) प्रधानमंत्री कृषी सिंचन योजना प्रति थेंब अधिक पिक (सुक्ष्म सिंचन) (कें.पु.यो.) केंद्र हिस्सा ६०% (२४०१ २५०४)	4189994	2303800	5279650	1832700	(00)(07) Pradhan Mantri Krushi Sinchan Yojana- Per Drop More Crop (Micro Irrigation) (CSS) (Central Share 60%) (2401 2504)

तक्ता-१ TABLE-1

वित्तीय तक्ते / Financial Statement

कार्यक्रम (राज्य हिस्सा) Scheme (State share) — **राष्ट्रीय फलोत्पादन अभियान**

वित्तीय आवश्यकता : Financial Requirement : — **National Horticulture Mission** — (रुपये हजारात) (Rs. in Thousands)

अ. क्र.	तपशील	प्रत्यक्ष रकमा २०२४-२०२५ Actuals 2024-25	अर्थसंकल्पीय अंदाज २०२५-२६ Budget Estimate 2024-25	सुधारीत अंदाज २०२५-२६ Revised Estimate 2024-25	अर्थसंकल्पीय अंदाज २०२६-२७ Budget Estimate 2026-27	Description
1	2	3	4	5	6	7
	मागणी क्रमांक डी-३					**DEMAND No. D-3**
	२४०१-पीक संवर्धन					*2401-Crop husbandary*
	११९-बागायती व भाजीपाला पिके					**119-Horticulture and Vegetable Corps.**
१	(०३) (३४) कृषि उन्नती योजना एकात्मिक फलोत्पादन विकास अभियान-राज्य हिस्सा ४० टक्के सर्वसाधारण ३३-अर्थसहाय्य (२४०१ ४५०७)	337089	546667	538740	610600	(03) (34) Krishi Unnati Yojna Mission for Integrated Development of (State Share 40%) (General) 33-Subsidies (24m01 4507)

तक्ता-२ TABLE-2

वित्तीय तक्ते / Financial Statement

कार्यक्रम (केंद्र हिस्सा) Scheme (Central Share) **राष्ट्रीय फलोत्पादन अभियान**

वित्तीय आवश्यकता : Financial Requirement : **National Horticulture Mission** (रुपये हजारात) (Rs. in Thousands)

अ. क्र.	तपशील	प्रत्यक्ष रकमा २०२४-२०२५ Actuals 2024-25	अर्थसंकल्पीय अंदाज २०२५-२६ Budget Estimate 2025-26	सुधारीत अंदाज २०२५-२६ Revised Estimate 2025-26	अर्थसंकल्पीय अंदाज २०२६-२७ Budget Estimate 2026-27	Description
1	2	3	4	5	6	7
	मागणी क्रमांक डी-३					**DEMAND No. D-3**
	२४०१-पीक संवर्धन					*2401-Crop husbandary*
	११९-बागायती व भाजीपाला पिके					**119-Horticulture and Vegetable Corps.**
१	(०३) (३७) कृषि उन्नती योजना, एकात्मिक फलोत्पादन विकास अभियान (कें.पु.यो.)-सर्वसाधारण (केंद्र हिस्सा ६० टक्के) (२४०१ ९५६३)	505634	820000	808109	915900	(03) (37) Krishi Unnati Yojana, Mission for Integrated Development of Horticulture (Central Share 60%) (CSS) (2401 9563)

क्यू ३९३-१०० पु.-अे४*-०३.२०२६

शासकीय मुद्रणालय, कोल्हापूर.